

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση»

ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΜΠΟΤΕΛΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση

Δημιουργός

Στεφανία Μποτέλη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Ιανουάριος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

5η ενότητα: Συζητώντας για την εργασία και το επάγγελμα.

4η ενότητα: Μέρος Γ΄, Συνοχή ευρύτερου κειμένου.

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Νεοελληνική Λογοτεχνία (Τα κείμενα που θα διδαχθούν περιλαμβάνονται και στο υλικό των φύλλων εργασίας).

Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία Β΄ Γυμνασίου (7ο Κεφάλαιο II «Ο ελληνισμός υπό βενετική και οθωμανική κυριαρχία», υποκεφάλαιο [«Ο παροικιακός ελληνισμός»](#)).

Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου (2ο Κεφάλαιο, Ενότητα 5η [«Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18ου αι. έως τις αρχές του 19ου αι.»](#)), βλ. σχετικά πηγές

1. Οι Έλληνες κυριαρχούν στο εμπόριο της Βαλκανικής, 2. Παροικιακός ελληνισμός,

εκπαίδευση και νεότερες ιδέες και υποκεφάλαια *Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί & Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός*).

Χρονική διάρκεια

9 ώρες για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.

7 ώρες για τη μελέτη σχετικών κειμένων της Νεοελληνικής Γραμματείας.

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας με διαδραστικό πίνακα και σύνδεση στο διαδίκτυο και εργαστήριο πληροφορικής.

Εκτός σχολείου: για συναντήσεις ομάδων.

II. Εικονικός χώρος: wiki τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Το σενάριο προϋποθέτει:

- Τη χρήση βιντεοπροβολέα ή διαδραστικού πίνακα για την προβολή βίντεο κατά την εισαγωγική φάση και την προβολή της εκπομπής (ή σε μια άλλη εκδοχή την παρουσίαση του υλικού).
- Εξοικείωση των μαθητών με την επεξεργασία διαδικτυακών πηγών (και με την αναζήτησή τους στην εκδοχή project).
- Εξοικείωση μαθητών με τη χρήση του wiki της τάξης.
- Εξοικείωση των μαθητών με το Λογισμικό Παρουσίασης (Microsoft Office Power Point) στην εκδοχή της παρουσίασης της έρευνας.
- Εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

Το σενάριο αντλεί

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σενάριο αυτό οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να προετοιμάσουν και να παρουσιάσουν στην τάξη μια εκπομπή με θέμα «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση». Για τον σκοπό αυτό στο πλαίσιο των ομάδων τους και με βάση τα φύλλα εργασίας που θα έχει προετοιμάσει ο διδάσκων/η διδάσκουσα, αρχικά θα διερευνήσουν τους ιστορικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς λόγους που ώθησαν τους Νεοέλληνες στη μετανάστευση σε διαφορετικές ιστορικές φάσεις έως σήμερα και θα αποσαφηνίσουν τη στενή σχέση που συνδέει το φαινόμενο της μετανάστευσης με την ανεργία και την εξεύρεση εργασίας αλλά και με την προσδοκία ενός καλύτερου επαγγελματικού μέλλοντος και καλύτερων συνθηκών ζωής σε κάποια άλλη χώρα.

Για την έρευνά τους αυτή οι μαθητές/τριες θα μελετήσουν το υλικό που προτείνει ο διδάσκων/η διδάσκουσα στα σχετικά [φύλλα εργασίας](#) (ή θα αναζητήσουν και νέο υλικό μέσω της ιστοεξερεύνησης στην εκδοχή project). Στη συνέχεια θα οργανώσουν το υλικό που θα έχουν περισυλλέξει, θα δομήσουν το κείμενο της εκπομπής τους και θα καθορίσουν τη διάταξη της ύλης τους με τη βοήθεια του επεξεργαστή κειμένου στο πλαίσιο του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου που απαιτεί μια εκπομπή ερευνητικής δημοσιογραφίας.

Για τον σκοπό αυτό θα προκαθοριστούν ορισμένα κριτήρια για την οργάνωση της δομής και του περιεχομένου αλλά και για την παρουσίαση της εκπομπής: τεκμηριωμένος δημοσιογραφικός λόγος και πολύπλευρη αντιμετώπιση του θέματος που θα εγγυάται την αντικειμενικότητα της εκπομπής, σοβαρό ύφος, ποικιλία υλικού (προβολή βίντεο, φωτογραφιών, συνεντεύξεων, παρουσίαση πρωτοσέλιδων

εφημερίδων και αποσπασμάτων από σχετικά άρθρα, λογοτεχνικά κείμενα κ.τ.λ.), δομημένος προφορικός λόγος, εύληπτη και ζωντανή παρουσίαση, χρήση συγκεκριμένων γλωσσικών στοιχείων [ρητορικών ερωτήσεων, επιφωνηματικών προτάσεων, β' πληθυντικού προσώπου που επιβάλλει η επικοινωνία με το κοινό, διαφορετικών εγκλίσεων ανάλογα με την τροπικότητα (υποτακτική και προστακτική για προτροπή που απευθύνεται στο κοινό π.χ. «ας δούμε τώρα...», «παρακολουθήστε τώρα...», οριστική για περιγραφή και αφήγηση γεγονότων, καταστάσεων, συναισθημάτων κ.τ.λ.), συγκεκριμένων παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων (επιτονισμός φωνής, κινήσεις χεριών και σώματος)].

Στη συνέχεια οι ομάδες θα εργαστούν εκτός σχολικής τάξης και θα βιντεοσκοπήσουν την εκπομπή τους. Θα ακολουθήσει στο εργαστήριο πληροφορικής το μοντάζ της εκπομπής και στην τάξη η προβολή της εκπομπής μετά από τη σύνθεση όλων των μερών που δημιούργησαν οι ομάδες.

Μετά την προβολή της εκπομπής θα ακολουθήσει συζήτηση που θα επικεντρωθεί περισσότερο στις ποιοτικές και ποσοτικές ομοιότητες και διαφορές που παρουσίασαν τα διάφορα μεταναστευτικά ρεύματα Νεοελλήνων προς άλλες χώρες σε σχέση κυρίως με την εργασία και το επάγγελμα (π.χ. ηλικία και μορφωτικό επίπεδο μεταναστών, επαγγελματική ιδιότητα πριν μεταναστεύσουν, επαγγέλματα που έκαναν στις χώρες υποδοχής, επαγγελματική ανέλιξη, συνθήκες εργασίας στις χώρες υποδοχής, συμβολή μεταναστών στην οικονομική και πνευματική ανάπτυξη τόσο της πατρίδας τους όσο και της χώρας υποδοχής τους).

Στο τέλος, θα ακολουθήσει αξιολόγηση με βάση τα κριτήρια που έχουν προκαθοριστεί στην ολομέλεια αναφορικά με τη δομή, το περιεχόμενο, την παρουσίαση και τη σκηνοθεσία, το μοντάζ της εκπομπής και την αποτελεσματική ένταξη του προφορικού λόγου στο συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Γενικά, το συγκεκριμένο σενάριο κινείται σε δύο άξονες, που είναι από τη μια πλευρά η καλλιέργεια της κριτικής εγγράμματης πολιτειότητας (citizenship) των μαθητών/μαθητριών και από την άλλη η καλλιέργεια του σχολικού λόγου, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η σχολική τους πορεία (Κουτσογιάννης & Αλεξίου 2012: 29-30-31). Πιο συγκεκριμένα, μέσω του συγκεκριμένου σεναρίου οι μαθητές/μαθήτριες διερευνούν ένα σύνθετο φαινόμενο, όπως αυτό της μετανάστευσης, στο πλαίσιο του σχολικού τους μικρόκοσμου και έτσι κατανοούν καλύτερα τη σύγχρονη πολυσύνθετη κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα. Για τον σκοπό αυτό εξοικειώνονται με τα γλωσσικά εκείνα εργαλεία που θα τους βοηθήσουν μέσω της πρόσληψης, κατανόησης και παραγωγής διαφορετικών κειμενικών ειδών να διερευνήσουν πτυχές του σημερινού σύνθετου κόσμου και να κατανοήσουν την πραγματικότητα, γεγονός που στο μέλλον θα τους εξασφαλίσει την πλήρη και κριτική συμμετοχή τους ως πολιτών στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι.

Για την εκπλήρωση των παραπάνω στόχων οι ΤΠΕ μπορούν να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο και ως μέσα πρακτικής γραμματισμού (κατανόηση και παραγωγή λόγου σε ηλεκτρονικό περιβάλλον) και ως ένα νέο επικοινωνιακό περιβάλλον που έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες και που επιτρέπει την επικοινωνία των μαθητών/μαθητριών με τον έξω κόσμο και την κοινωνική πραγματικότητα. Παράλληλα, βέβαια, με τη χρήση των ΤΠΕ οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να υιοθετήσουν μια κριτική οπτική και όσον αφορά στη χρήση και επεξεργασία διαδικτυακών πηγών και όσον αφορά στη χρήση των ηλεκτρονικών περιβαλλόντων για πρόσληψη και παραγωγή κειμένων.

Με βάση τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι το παρόν σενάριο σχεδιάστηκε με τη λογική ότι η διδασκαλία δεν είναι μια ουδέτερη διαδικασία αλλά μια βαθιά πολιτική επιλογή (Κουτσογιάννης & Αλεξίου 2012: 52). Πιο συγκεκριμένα, ο

διδασκτικός λόγος προϋποθέτει αλλά και πραγματώνει συγκεκριμένες ταυτότητες εκπαιδευτικών και μαθητών (Κουτσογιάννης 2012: 1). Στο πλαίσιο της παραπάνω αντίληψης για τον σχεδιασμό του σεναρίου αυτού ελήφθη ως βάση το σχήμα του ρόμβου (Κουτσογιάννης 2012: 7) με σκοπό τη δημιουργία συγκεκριμένου τύπου εγγράμματων υποκειμένων. Πιο συγκεκριμένα, το σενάριο έχει ως στόχο του οι γνώσεις για τον κόσμο, οι γνώσεις για τη γλώσσα και οι γραμματισμοί που θα κατακτήσουν οι μαθητές με την εφαρμογή του να συνδέονται όχι μόνο με τη σχολική αλλά και με την κοινωνική και την ψηφιακή πραγματικότητα και να συμβάλλουν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων που θα τους χαρακτηρίζουν στο μέλλον ως ενεργούς πολίτες.

Η διαμόρφωση τέτοιων μαθητικών ταυτοτήτων προϋποθέτει την υιοθέτηση εκ μέρους του διδάσκοντος διδακτικών πρακτικών που θα συνάδουν με το περιεχόμενο της διδασκαλίας του, διδακτικών δηλαδή πρακτικών που δε θα περιορίζονται στην κατάκτηση εκ μέρους των μαθητών και μαθητριών μόνο του κλασικού γραμματισμού αλλά και γραμματισμών που θα τους εκπαιδεύσουν ως μελλοντικούς ενεργούς πολίτες και θα καλλιεργήσουν την κριτική τους ικανότητα ως προς τη νέα ψηφιακή και κοινωνική πραγματικότητα αλλά και ως προς τη σχέση αλληλεπίδρασης που έχουν αυτές οι δύο πραγματικότητες μεταξύ τους.

Γενικά, το σενάριο αναπτύσσεται εντός του πεδίου της Θεωρίας της Εμπλαισιωμένης ή Εγκαθιδρυμένης Μάθησης, οργανώνεται δηλαδή γύρω από την επίλυση ενός αυθεντικού προβλήματος, που είναι η δημιουργία μιας δημοσιογραφικής ερευνητικής εκπομπής με συγκεκριμένο θέμα (τη σχέση που συνδέει την εργασία με τη μετανάστευση των Νεοελλήνων). Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός θέτει στους μαθητές και τις μαθήτριες ένα πρόβλημα προς επίλυση σε αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας (τη δημιουργία μιας ερευνητικής δημοσιογραφικής εκπομπής). Επίσης, το σενάριο βασίζεται στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο, δεδομένου ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες συνεργάζονται σε ομάδες,

διερευνούν, συζητούν και καταλήγουν σε συμπεράσματα ως ομάδα και μέσα από τη συνεργασία αυτή δημιουργούν το τελικό προϊόν (εκπομπή). Επιπλέον, στο πλαίσιο της ολομέλειας διαμορφώνονται συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης, ενώ στο πλαίσιο της ομάδας τους οι μαθητές και οι μαθήτριες αυτοαξιολογούνται και ετεροαξιολογούνται.

Η μέθοδος που προτείνεται είναι συμβατή με τις ανάγκες του Νέου Σχολείου: ανακαλυπτική -διερευνητική, στηριγμένη στη συνεργατική μάθηση, με τον δάσκαλο σε ρόλο οργανωτή και εμπνευστή. Αξιοποιεί σε μεγάλο βαθμό την ομάδα και τις θεωρίες μάθησης του εποικοδομητισμού, σύμφωνα με τις οποίες η μάθηση ορίζεται ως διαδικασία παραγωγής γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές, και τις κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις, σύμφωνα με τις οποίες η μάθηση είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης και συμμετοχής σε κοινωνικές ομάδες. Τέλος, εξασκεί τους μαθητές στην κατευθυνόμενη ανακάλυψη, στην ενεργό συμμετοχή, στη συνεργασία, στην κριτική σκέψη, στην οργανωμένη δουλειά και στην τήρηση καθορισμένων χρονικών ορίων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

- Συνειδητοποίηση από τους μαθητές/μαθήτριες του διαχρονικού και ιστορικού χαρακτήρα της μετανάστευσης.
- Συνειδητοποίηση από τους μαθητές/μαθήτριες της σχέσης συνεπαγωγής των φαινομένων της ανεργίας και της οικονομικής ύφεσης με το φαινόμενο της μετανάστευσης.
- Συνειδητοποίηση από τους μαθητές/μαθήτριες της στενής σχέσης που συνδέει το φαινόμενο της μετανάστευσης με τη διαχρονική προσπάθεια του ανθρώπου να αναζητά καλύτερες προϋποθέσεις για την επαγγελματική του ανέλιξη και καλύτερες συνθήκες ζωής.

- Συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών των προεκτάσεων της μετανάστευσης (δημιουργία πολυπολιτισμικών κοινωνιών), γεγονός που συνεπάγεται την αποδοχή εκ μέρους τους της πολυπολιτισμικότητας.
- Ευαισθητοποίηση των μαθητών, έτσι ώστε να αναπτύξουν τα αντανakλαστικά τους απέναντι σε διάφορα κοινωνικά προβλήματα και τη δυνατότητα αναστοχασμού για τα τρέχοντα προβλήματα που έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα (παγκόσμια οικονομική ύφεση και μετανάστευση πολιτών φτωχότερων χωρών σε χώρες με περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες).
- Συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών του παγκόσμιου χαρακτήρα και της πολυπλοκότητας των κοινωνικών προβλημάτων και της πολυφωνίας ως προς την προσέγγισή τους.
- Συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών ότι οι πρόγονοί τους υπήρξαν και οι ίδιοι μετανάστες με αποτέλεσμα την απόρριψη εκ μέρους τους ρατσιστικών θέσεων σε σχέση με οικονομικούς μετανάστες που εργάζονται και διαβιούν στην Ελλάδα.
- Ενεργητική και κριτική στάση απέναντι στα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα, έτσι ώστε να μπορούν να ερμηνεύσουν με αντικειμενικό τρόπο διάφορα κοινωνικά φαινόμενα.
- Ανθρωπιστικές αξίες, όπως ο σεβασμός της διαφορετικότητας και της πολυπολιτισμικότητας.
- Καλλιέργεια νοοτροπίας ανεκτικότητας.

Γνώσεις για τη γλώσσα

- Εξοικείωση μαθητών με την έννοια της μονοτροπικότητας, της πολυτροπικότητας και της υπερκειμενικότητας και με την παραγωγή μονοτροπικών, πολυτροπικών, υβριδικών κειμένων.

- Εξοικείωση μαθητών με τα γενικά χαρακτηριστικά, τη δομή και το ύφος του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου στο πλαίσιο μιας ερευνητικής δημοσιογραφικής εκπομπής.
- Συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών της στενής σχέσης που συνδέει την οργάνωση και συνοχή ενός κειμένου με την αποτελεσματικότητα και την καλύτερη κατανόησή του.
- Σε μια άλλη εκδοχή: (δημιουργία άρθρου) εξοικείωση μαθητών με τα γενικά χαρακτηριστικά, τη δομή και το ύφος του δημοσιογραφικού άρθρου-έρευνας και των διαφορών προφορικού και γραπτού λόγου.

Γραμματισμοί

Κλασικός γραμματισμός

- Εξάσκηση μαθητών/μαθητριών στη δομή κειμένου (πρόλογος-κυρίως θέμα-επίλογος).
- Εξάσκηση μαθητών/μαθητριών στην οργάνωση και συνοχή του κειμένου και εξοικείωση τους με τη χρήση συνδετικών λέξεων/μεταβατικών φράσεων.
- Παραγωγή προσχεδιασμένου προφορικού λόγου μέσα σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.
- Σε μια άλλη εκδοχή: (δημιουργία άρθρου) παραγωγή προσχεδιασμένου γραπτού λόγου μέσα σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και εξάσκηση στη συγγραφή προλόγου και epilόγου.

Νέοι γραμματισμοί

- Αξιοποίηση των ψηφιακών πηγών για την παραγωγή κειμένων (ανάπτυξη δεξιοτήτων επιλογής και αξιοποίησης πληροφοριών στο διαδίκτυο).
- Αξιοποίηση wiki της τάξης για συνεργασία εκτός σχολικής τάξης.
- Εξοικείωση με τη λογική πολλαπλών σχεδιασμάτων που επανεξετάζονται και αξιολογούνται διαμορφωτικά και από κοινού μέχρι το στάδιο της τελικής

επεξεργασίας και της δημοσιοποίησης του τελικού έργου (διαφορετικά στάδια δημιουργίας εκπομπής μέχρι την τελική προβολή της).

- Εξοικείωση με το πρόγραμμα Movie Maker.
- Σε μια άλλη εκδοχή: (παρουσίαση έρευνας) εξοικείωση με το Πρόγραμμα Παρουσίασης (Microsoft Office Power Point) για την εύληπτη και πολυτροπική παρουσίαση του υλικού.

Κριτικός γραμματισμός

- Διαμόρφωση κριτικής στάσης απέναντι στο διαχρονικό φαινόμενο της μετανάστευσης και σύνδεσής του με τη σύγχρονη πραγματικότητα.
- Συνειδητοποίηση των διαφορετικών λόγων που μπορούν να οδηγήσουν τους ανθρώπους στη μετανάστευση (προαιρετική/αναγκαστική/βίαιη) και των ποιοτικών διαφορών που παρατηρούνται σε διαφορετικές φάσεις μετανάστευσης ανάλογα με το ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι.
- Συνειδητοποίηση ότι τα κείμενα αποτελούν προϊόντα κοινωνικών παραγόντων και κοινωνικές πρακτικές μέσω των οποίων οι συντάκτες τους αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους.
- Εξάσκηση στην κριτική ανάγνωση κειμένων από διαφορετικές πηγές (ντοκιμαντέρ, άρθρα εφημερίδων, λογοτεχνικά κείμενα) καθώς και κριτική ανάγνωση εικονικού υλικού (φωτογραφίες, εικαστικά έργα).
- Συνειδητοποίηση της σχέσης συνεπαγωγής που συνδέει την ανεργία με τη μετανάστευση και τη μετανάστευση με τον κοινωνικό αποκλεισμό, τη δημιουργία στερεοτύπων και τον ρατσισμό.
- Συνειδητοποίηση ότι το διαδίκτυο είναι ένας ψηφιακός χώρος κοινωνικού προβληματισμού όπου διοχετεύονται και σχολιάζονται πλήθος πληροφοριών αναφορικά με διάφορα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα.

- Καλλιέργεια κριτικής στάσης απέναντι στο διαδίκτυο και στην αναζήτηση πληροφοριών από αυτό για την αποκρυστάλλωση προσωπικής γνώμης αλλά και για την τεκμηρίωση του λόγου.

Διδακτικές πρακτικές

Με βάση τις διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζονται στο συγκεκριμένο σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές να αναπτύξουν:

- Τη δεξιότητα της συνεργασίας με τα άλλα μέλη της ομάδας τους.
- Τη δεξιότητα της αυτενέργειας μέσα από την ανάληψη πρωτοβουλιών.
- Ευχέρεια στη στοχευμένη αξιοποίηση των πηγών και των οδηγιών των φύλλων εργασίας, προκειμένου να οργανώσουν και να παρουσιάσουν με αποτελεσματικό τρόπο την εκπομπή- έρευνα τους.
- Υπεύθυνη στάση απέναντι στον εαυτό τους και στους συμμαθητές τους, καθώς από τη δική τους συμμετοχή εξαρτάται η επιτυχία του τελικού έργου.
- Τεχνικές δεξιότητες, δημιουργικότητα και καλλιτεχνικές τάσεις (σκηνοθεσία εκπομπής, μοντάζ).

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφόρμηση για τη σύνταξη του συγκεκριμένου σεναρίου υπήρξε το γεγονός ότι οι μαθητές/μαθήτριες έχουν εκφράσει στο παρελθόν με διαφορετικές αφορμές τον έντονο προβληματισμό τους γύρω από το πρόβλημα της ανεργίας (που ταλανίζει και τις δικές τους οικογένειες) και της οικονομικής κρίσης. Στο πλαίσιο αυτό έχουν αναφερθεί σε συγγενείς τους και οικογενειακούς τους φίλους που έφυγαν στο εξωτερικό, προκειμένου να βρουν εργασία και να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον για τις οικογένειές τους. Το θέμα, επομένως, της νεομετανάστευσης, που στις ημέρες μας έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό τα δημοσιογραφικά μέσα, φαίνεται να

απασχολεί ιδιαίτερα και τους μαθητές/μαθήτριες είτε ως λύση στο πρόβλημα της ανεργίας είτε ως πρόβλημα αυτό καθαυτό (απομάκρυνση από την οικογένεια, διαμονή σε μια άλλη χώρα με διαφορετική κουλτούρα, νόστος).

Ενώ όμως οι μαθητές/μαθήτριες βιώνουν σήμερα τις συνέπειες της ανεργίας και της νεομετανάστευσης, αγνοούν ότι η μετανάστευση είναι ένα διαχρονικό και παγκόσμιο φαινόμενο που συνδέεται στενά με το δίπτυχο ανεργία-εξεύρεση εργασίας και διαφέρει από άλλες περιπτώσεις απομάκρυνσης πληθυσμών από τη γενέτειρά τους, όπως είναι για παράδειγμα η βίαιη και αναγκαστική μετακίνηση των προσφυγικών πληθυσμών λόγω εμπόλεμης κατάστασης ή των πολιτικών εξόριστων και αυτοεξόριστων λόγω των πολιτικών τους πεποιθήσεων. Ειδικά για τη χώρα μας, την Ελλάδα, οι μαθητές/μαθήτριες αγνοούν πως η μετανάστευση των Ελλήνων δεν είναι τωρινό φαινόμενο, καθώς σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους έφυγαν από τη χώρα μας πλήθος οικονομικών μεταναστών, με αποτέλεσμα οι μισοί Έλληνες να διαβιούν εκτός των γεωγραφικών ορίων της χώρας τους και να έχουν δημιουργήσει ισχυρές ελληνικές κοινότητες σε όλο τον κόσμο (απόδημος ελληνισμός). Μάλιστα οι δύσκολες συνθήκες ζωής και εργασίας που σημάδεψαν την ψυχή του Έλληνα μετανάστη αποτυπώθηκαν τόσο στη λογοτεχνία όσο και στο λαϊκό τραγούδι (δημοτικό, ρεμπέτικο, λαϊκό), όπου εκφράστηκαν τα έντονα συναισθήματα του ξενιτεμένου και ο ιδιαίτερος δεσμός που τον συνδέει με την πατρίδα του και την οικογένειά του.

Για όλους τους παραπάνω λόγους θεώρησα ιδιαίτερα σημαντικό να κάνουν οι μαθητές/μαθήτριες μια ιστορική αναδρομή, προκειμένου να μελετήσουν το φαινόμενο της μετανάστευσης των Ελλήνων σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Η συνειδητοποίηση των βαθύτερων κοινωνικοπολιτικών αιτιών της οικονομικής μετανάστευσης (φτώχεια και εξαθλίωση, ανεργία, προσδοκία ενός καλύτερου μέλλοντος) και των συνεπειών της στην ψυχοσύνθεση του οικονομικού μετανάστη θα τους κάνει περισσότερο ευαισθητοποιημένους δέκτες των σημερινών

κοινωνικοπολιτικών καταστάσεων, έτσι ώστε να απορρίψουν ρατσιστικές συμπεριφορές και ρατσιστικά πρότυπα και να υιοθετήσουν μια περισσότερο ανεκτική στάση απέναντι στους οικονομικούς μετανάστες που διαβιούν σήμερα στην Ελλάδα.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνάδει με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Γυμνάσιο (2011), καθώς ως προς την κατανόηση προφορικού λόγου οι μαθητές και οι μαθήτριες αναπτύσσουν στρατηγικές ακρόασης για την αναζήτηση συγκεκριμένης πληροφορίας, διακρίνουν τα γλωσσικά και υφολογικά χαρακτηριστικά μιας ερευνητικής εκπομπής με κοινωνικό θέμα (ποσότητα και οργάνωση πληροφορίας, γραμματικές, λεξιλογικές και υφολογικές επιλογές) και τη σχέση τους με το πλαίσιο επικοινωνίας και το κειμενικό είδος. Επιπλέον, κατά την ακρόαση των μερών της εκπομπής οι ομάδες κατανοούν αν ένα προφορικό κείμενο έχει καλή δομή, είναι συνεκτικό ή όχι, εντοπίζουν βασικούς δείκτες κειμενικής συνοχής και αξιολογούν τον βαθμό συνεκτικότητας ανάλογα με τις συμβάσεις του προφορικού κειμενικού είδους. Τέλος, εντοπίζουν τα παραγλωσσικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο ομιλητής και η ομιλήτρια και ερμηνεύουν τον επικοινωνιακό τους ρόλο καθώς και τη συμβολή των παραπάνω στην κατασκευή της συνομιλιακής και κοινωνικής ταυτότητας του ομιλητή και της ομιλήτριας.

Ως προς την παραγωγή προφορικού λόγου, οι μαθητές και οι μαθήτριες για την παραγωγή της ερευνητικής εκπομπής τους αποφασίζουν ποια είναι τα βασικά στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουν, λαμβάνοντας υπόψη το κειμενικό είδος που θα δημιουργήσουν (εκπομπή ή παρουσίαση έρευνας) και την κειμενική κοινότητα στην οποία απευθύνονται και οργανώνουν αντίστοιχα τον λόγο τους. Επιλέγουν την κατάλληλη κειμενική δομή, το κατάλληλο περιεχόμενο και ύφος και το μονοτροπικό ή πολυτροπικό τρόπο οργάνωσης και παρουσίασης πληροφοριών που ταιριάζει στις περιστάσεις. Για τον σκοπό αυτό στο συγκεκριμένο είδος προφορικού κειμένου που

δημιουργούν για την εκπομπή τους (ή σε μια άλλη εκδοχή για την παρουσίαση της έρευνάς τους) χρησιμοποιούν τις κατάλληλες για την περίπτωση μορφοσυντακτικές δομές, λεξιλόγιο, παραγλωσσικά στοιχεία και πολυτροπικά μέσα.

Ως προς την κατανόηση γραπτού λόγου, οι μαθητές και οι μαθήτριες αναζητούν και επιλέγουν πληροφορίες από ορισμένα κειμενικά είδη (π.χ. ειδησεογραφικά κείμενα, λογοτεχνικά κείμενα, τραγούδια) σε έντυπη μορφή, από το διαδίκτυο κ.τ.λ.

Ως προς την αξιολόγηση της εκπομπής τους, αυτή γίνεται με κριτήριο την αποτελεσματική δομή, το πλούσιο περιεχόμενο, το κατάλληλο ύφος, την αποτελεσματική ένταξη του προφορικού λόγου στο συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο μέσω της χρήσης των κατάλληλων γλωσσικών (π.χ. πώς χρησιμοποιήθηκαν επικοινωνιακά μέσα και στρατηγικές όπως η επαναδιατύπωση), παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων, την έξυπνη σκηνοθεσία και παρουσίαση, το δημιουργικό μοντάζ.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο σενάριο αυτό ο υπολογιστής συμβάλλει στην ενεργοποίηση των μαθητών μέσω της συνεργασίας τους στο wiki της τάξης Επιπλέον, σε επίπεδο κριτικού ψηφιακού γραμματισμού οι μαθητές και οι μαθήτριες ασκούνται στην κριτική ανάγνωση των ψηφιακών πηγών και γίνονται περισσότερο υποψιασμένοι χρήστες της διαδικτυακής πληροφορίας. Μέσω του υπολογιστή οι μαθητές και οι μαθήτριες προσλαμβάνουν την κοινωνική πραγματικότητα αλλά και συμμετέχουν σε αυτήν με τους όρους της σύγχρονης ψηφιακής πραγματικότητας και προετοιμάζονται/εκπαιδεύονται, προκειμένου να διαδραματίσουν ενεργητικό ρόλο ως μέλη της διαδικτυακής κοινότητας.

Ειδικότερα όσον αφορά στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στο συγκεκριμένο σενάριο:

1. Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται ως παιδαγωγικό μέσο και αξιοποιούνται πολυποίκιλα (wiki της τάξης. Σε μια άλλη εκδοχή: αναζήτηση και ανεύρεση ποικίλου περιεχομένου αυθεντικού γλωσσικού υλικού και πλούσιου εποπτικού υλικού) (Κουτσογιάννης κ.ά. 2011: 18, 43).
2. Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται ως μέσα πρακτικής γραμματισμού εισάγοντας τη «νέα επικοινωνιακή τάξη πραγμάτων» στο περιεχόμενο της γλωσσικής επικοινωνίας. Οι μαθητές εξοικειώνονται με διαφορετικά ηλεκτρονικά περιβάλλοντα παραγωγής λόγου (περιβάλλον wiki, επεξεργαστής κειμένου, Movie Maker. Σε άλλη εκδοχή: Πρόγραμμα Παρουσίασης) για τη συγγραφή και συμπαραγωγή προφορικού (σε μια άλλη εκδοχή και γραπτού λόγου) αλλά και για την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων. Επιπλέον, εξοικειώνονται με τεχνικές πύκνωσης της διαδικτυακής πληροφορίας και επεξεργασίας της σε περιβάλλοντα επεξεργασίας κειμένου (Κουτσογιάννης κ.ά. 2011: 36). Όσον αφορά στα κείμενα εξοικειώνονται με τις έννοιες της πολυτροπικότητας, της υβριδικότητας και της υπερκειμενικότητας.
3. Οι ΤΠΕ συμβάλλουν στην καλλιέργεια της αντίληψης της μη ουδετερότητας των ηλεκτρονικών χώρων (ιστολογίων) και του σημαντικού ιδεολογικού φορτίου που αυτοί μπορεί να φέρουν. Στην κατεύθυνση αυτή δεν καλλιεργείται απλά ο λειτουργικός ψηφιακός γραμματισμός αλλά δίνεται κριτική διάσταση στην προσέγγιση του νέου γραμματισμού. Οι μαθητές καλλιεργούν την κριτική τους στάση απέναντι σε ψηφιακές πηγές και ιστολόγια. Απομυθοποιούνται, επομένως, οι υπολογιστές ως ουδέτερα τεχνολογικά μέσα πρακτικής γραμματισμού και γίνεται προσπάθεια συνειδητής σύνδεσής τους με την κοινωνική πραγματικότητα (Κουτσογιάννης & Αλεξίου 2012: 52).

Κείμενα

Στο σενάριο προτείνεται πλήθος κειμένων που επιδιώκεται να αξιοποιηθούν ως υλικό διερεύνησης από τους μαθητές/μαθήτριες. Οι παραπομπές όλων των κειμένων υπάρχουν στα φύλλα εργασίας. Ενδεικτικά, μερικά κείμενα που αξιοποιούνται είναι τα εξής:

Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία Β΄ Γυμνασίου

- 7ο Κεφάλαιο, II «Ο ελληνισμός υπό βενετική και οθωμανική κυριαρχία», υποκεφάλαιο «Ο παροικιακός ελληνισμός».

Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου

- 2ο Κεφάλαιο, Ενότητα 5η «Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18ου αι. έως τις αρχές του 19ου αι.».

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου

- Δημοτικά τραγούδια, [[«Θέλω να πα στην ξενιτιά»](#), [«Ο γυρισμός του ξενιτεμένου»](#)]
- Θανάσης Βαλτινός, [«Δύο γράμματα της Χαράς»](#)
- Δημήτρης Χατζής, [«Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα»](#)
- Άλκη Ζέη, [«Αναμνήσεις της Κωνσταντίας από τη Γερμανία»](#)
- Μπέρτολτ Μπρεχτ, [«Για τον όρο μετανάστες»](#)

Ο λόγος ανάγκη ψυχής Β΄ Γυμνασίου (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου):

- Σώτη Τριανταφύλλου, [Πιτσιμπούργκο](#)
- Θανάσης Βαλτινός, [Συναζάρι Ανδρέα Κορδοπάτη](#).

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

- Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [«Ο Αμερικάνος»](#) και η [αφήγησή](#) του.
- Ευγενία Φακίνου, [Αστραδενή](#). Αθήνα: Κέδρος, 1982, σελ. 191-192.

Εκπαιδευτικό/υποστηρικτικό υλικό

A. Βίντεο και προτεινόμενες ταινίες

- Τρέιλερ [«New diaspora: ένα ντοκιμαντέρ για τους Έλληνες νεομετανάστες»](#)
- Βίντεο από [New diaspora](#)

- Ταινία «Νύφες», Παντελή Βούλγαρη.
- Ταινία «Αμέρικα-Αμέρικα», Ηλία Καζάν ([Αποσπάσματα ταινίας](#)) και σχολιασμός ταινίας [«America, America: Σπάνιες ματιές σε μια «γενναία» ταινία»](#) του Α. Καπράνου (2013, Εφημερίδα «Τα Νέα»).
- Για ταινία «Συνοικία το όνειρο» βλ. σχετικά:
 - Γ. Ζουμπουλάκης, 2011, [Μια θρυλική συνοικία, μια καταραμένη ταινία.](#)
 - Θεματοφύλακες της φιλμικής μνήμης: [Συνοικία το όνειρο.](#)
 - [Σκηνές από την ταινία.](#)
 - [Η σελίδα της ταινίας στο Facebook.](#)

Β. Εκπομπές

- Εκπομπή [«Νέοι και κοινωνία»](#) με θέμα «Να μείνω ή να φύγω;»
- Εκπομπή [«Βρωμοέλληνες»](#), Στ. Κούλογλου.
- Εκπομπή [«Έρευνα»](#) Παύλου Τσίμα με τίτλο «Νέα ελληνική μετανάστευση».
- Εκπομπή Στ. Κούλογλου [«Ρεπορτάζ χωρίς σύνορα»](#), «Τα δικά μας 60s: μια χώρα που θέλει να ζήσει».

Γ. Επιστημονικά κείμενα και μελέτες

- Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, [Παροικιακός ελληνισμός.](#)
- Επιστημονικό άρθρο [«Η ευρωπαϊκή μετανάστευση στην Αμερική»](#), Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μελέτη [«Η μετανάστευση των νέων φαντάζει διέξοδος στην ανεργία».](#)

Δ. Ιστοσελίδες, ιστολόγια και ψηφιακό υλικό

- [Ιστολόγιο της Στ' Δημοτικού του 2ου Δημοτικού Ψυχικού](#)
- Ιστοσελίδα [«Η μετανάστευση και η προσφυγιά μέσα από φωτογραφίες, εικαστικά έργα και τραγούδια»](#)
- [Ψηφιακό υλικό για Έλληνες μετανάστες της Αμερικής.](#)
- [Χρονολόγιο ελληνικής μετανάστευσης](#) στην ιστοσελίδα *Center for History and New Media.*

Ε. Άρθρα από ηλεκτρονικές εφημερίδες και περιοδικά

- Περιοδικό *Μάνη*, άρθρο «[Μανιάτες Μετανάστες στην Αμερική](#)»
- «[Η Ελλάδα παράγει πέτρες και γκασταρμπάιτερ](#)».
- Άρθρο της fpress.gr, «[Συνεχίζεται η μετανάστευση των Ελλήνων](#)».
- Άρθρο της fpress.gr, «[Πλαφόν στους Έλληνες μετανάστες που ψάχνουν εργασία](#)».
- Άρθρο της zougla.gr, «[Μαζική μετανάστευση Ελλήνων στη Νορβηγία για δουλειά](#)».
- Άρθρο της newsbomb.gr, «[Συνεχίζεται σε αμείωτους ρυθμούς η μετανάστευση στο εξωτερικό](#)».
- Άρθρο της tvxs.gr, «[Gastarbeiter: Έλληνες εκμεταλλεύονται Έλληνες στη Γερμανία](#)».

ΣΤ. Τραγούδια

- «Ξενιτεμένο μου πουλί»:
 - [Τραγούδι Ηπείρου](#)
 - [Τραγούδι Καλύμνου](#)
 - [Τραγούδι Θράκης](#)
- «[Τζιβαέρι](#)» (Τραγούδι Λέρου)
- [Το τραγούδι της ξενιτιάς](#), 1962, Μίκης Θεοδωράκης – Γρηγόρης Μπιθικώτσης.
- Τραγούδι Β. Μοσχολιού «[Μιλώ για τα παιδιά μου](#)», από τον δίσκο «Μετανάστες», 1974.
- Τραγούδι Λάκη Χαλκιά «[Η φάμπρικα](#)», από τον δίσκο «Χίλια μύρια κύματα» του Μαρκόπουλου.
- Τραγούδι Στ. Καζαντζίδη, «[Στις Φάμπρικες της Γερμανίας](#)».
- Τραγούδι Στ. Καζαντζίδη, «[Ανάθεμά σε ξενιτιά](#)».

Ζ. Παρουσιάσεις

- [Η μεταπολεμική Ελλάδα 1950-1967](#)(ppt)

Η. Μαρτυρίες

- [Η Μαρία και ο Νίκος Τσακίρης, Θεσσαλονικείς βλέπουν ένα μέλλον στον Καναδά και μας μεταφέρουν τις εντυπώσεις τους από τα πρώτα 2 χρόνια της ζωής τους εκεί.](#)
- [«Τρία χρόνια στο εξωτερικό: ο απολογισμός ενός μετανάστη».](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Αφόρμηση (1 ώρα): Στην αίθουσα διδασκαλίας στον διαδραστικό πίνακα προβάλλουμε ένα τρέιλερ με θέμα τη δημιουργία ενός ντοκιμαντέρ από Έλληνες νεομετανάστες με τίτλο [«New diaspora»](#) και αναφερόμαστε στη συγκεκριμένη ιδέα της δημιουργίας μιας πλατφόρμας όπου οι Έλληνες νεομετανάστες από όλο τον κόσμο θα επικοινωνούν, θα ανταλλάσσουν σκέψεις και προβληματισμούς, θα προτείνουν λύσεις δημιουργώντας ουσιαστικά ένα κίνημα (a web documentary movement). Στη συνέχεια προβάλλουμε ένα απόσπασμα από την εκπομπή [«Νέοι και κοινωνία»](#) και αναφερόμαστε στους λόγους που οδηγούν τους σύγχρονους νέους και τις νέες στη μετανάστευση. Ιδιαίτερα σχολιάζουμε τους νεολογισμούς *νεομετανάστες* και *νεομετανάστευση* και συζητάμε το εννοιολογικό βάρος που φέρει το α' συνθετικό (νεο-) στις δύο σύνθετες λέξεις. Αυτή είναι και η αφορμή, για να καταλήξουμε στο γεγονός ότι η μετανάστευση δεν είναι ένα τωρινό φαινόμενο για τη χώρα μας. Κατά συνέπεια τίθεται το ερώτημα στην ολομέλεια εάν οι μαθητές/μαθήτριες γνωρίζουν άλλες ιστορικές περιόδους κατά τις οποίες οι Έλληνες μετανάστευσαν στο εξωτερικό. Κάνουμε στο πλαίσιο της ολομέλειας αναζήτηση μέσω της μηχανής αναζήτησης της Google με βάση τους δύο αυτούς όρους και καταλήγουμε σε σχετικές παρατηρήσεις: πλήθος αναρτήσεων, ιστολόγια μεταναστών και σχολιασμός της χρησιμότητάς τους και της θεματολογίας τους, μεγάλος αριθμός σχετικών εκπομπών και δημοσιογραφικών άρθρων. Με αφορμή τον σχετικά μεγάλο αριθμό ιστολογίων

Ελλήνων νεομεταναστών αναφερόμαστε στο σημαντικό ιδεολογικό φορτίο που φέρουν αυτά ως ηλεκτρονικοί χώροι και στις δυνατότητες επικοινωνίας που προσφέρουν.

Με βάση τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως η νεομετανάστευση είναι ένα φαινόμενο με μεγάλο κοινωνικό αντίκτυπο και το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ένας χώρος όπου μπορεί κανείς να ανιχνεύσει τις συνιστώσες του φαινομένου αυτού αλλά και τους σχετικούς προβληματισμούς.

Τέλος, στην [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) και στο Λεξικό Τριανταφυλλίδη αναζητούμε τη σημασία των λέξεων *μετανάστης* και *πρόσφυγας* και εντοπίζουμε τις εννοιολογικές διαφορές των δύο λέξεων. Συμπληρωματικά για τον ορισμό των δύο αυτών λέξεων μπορεί να γίνει και η ανάγνωση του ποιήματος του Μπέρτολτ Μπρεχτ [«Για τον όρο μετανάστες»](#).

Α΄ φάση προπαρασκευαστική (2 ώρες): Ο/Η εκπαιδευτικός θέτει στους μαθητές/τριες το πρόβλημα που πρόκειται να επιλύσουν: δεδομένου ότι συνειδητοποίησαν ότι η νεομετανάστευση είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο με αίτια και προεκτάσεις που είναι σημαντικό να ανιχνευθούν και, εφόσον εντόπισαν ότι η μετανάστευση αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο για την Ελλάδα που συνδέεται στενά με την πολιτικοοικονομική, κοινωνική και εργασιακή κατάσταση στη χώρα μας, θα ήταν χρήσιμο για τη σχολική κοινότητα αλλά και για τους ίδιους να κάνουν μια έρευνα που θα διατρέξει διαφορετικές ιστορικές περιόδους κατά τις οποίες οι Έλληνες μετανάστευαν στο εξωτερικό. Η έρευνά τους με τίτλο «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση» θα έχει τα χαρακτηριστικά μιας δημοσιογραφικής ερευνητικής εκπομπής και θα βασίζεται σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.

Για τον σκοπό αυτό οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες των 4-5 ατόμων και μοιράζονται από τον/την εκπαιδευτικό τα σχετικά [φύλλα εργασίας](#). Η κάθε ομάδα

οφείλει να διερευνήσει τους άξονες που καταγράφονται στο φύλλο εργασίας και να προετοιμάσει το μέρος εκείνο της εκπομπής που της αναλογεί και που αντιστοιχεί σε μια ορισμένη ιστορική περίοδο.

Εξηγούμε στους μαθητές/μαθήτριες την όλη διαδικασία: αρχικά οφείλουν να διερευνήσουν τα ζητήματα με βάση το υλικό που τους δίνεται από τον/την εκπαιδευτικό (και σε περίπτωση project με βάση υλικό που μπορεί να προκύψει από δική τους ιστοεξερεύνηση). Το υλικό αυτό είναι πολυποίκιλο και αφορά σε πολλά κειμενικά είδη: επιστημονικά κείμενα, άρθρα σε ιστοσελίδες, τραγούδια, λογοτεχνικά κείμενα, παρουσιάσεις, τρέιλερ, αποσπάσματα εκπομπών που περιλαμβάνουν συνεντεύξεις, μαρτυρίες (σε βίντεο και γραπτές), χρονολόγιο, ταινίες. Η ποικιλία του υλικού έχει ως σκοπό την επαφή των μαθητών/μαθητριών με διαφορετικά κειμενικά είδη που συνιστούν και διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης του θέματος ή διαφορετικές εκδοχές του. Στη συνέχεια εξηγούμε στους μαθητές/μαθήτριες ότι, αφού κάνουν τη διερεύνησή τους, οφείλουν να επιλέξουν το υλικό εκείνο που θα χρησιμοποιήσουν για την εκπομπή, να το οργανώσουν και να δομήσουν την εκπομπή τους κάνοντας ένα προσχέδιο.

Επιπλέον, δεδομένου ότι οι μαθητές/μαθήτριες θα δομήσουν προσχεδιασμένο προφορικό λόγο, είναι απαραίτητο να καταγραφούν στην τάξη τα τυπικά χαρακτηριστικά του προσαρμοσμένα στο είδος μιας ερευνητικής εκπομπής με κοινωνικό θέμα. Για τον σκοπό αυτό γίνεται επιλογή κάποιων ενδεικτικών αποσπασμάτων από την εκπομπή «Η μηχανή του χρόνου» (αρχή-τέλος-μεταβατικά σημεία πριν τη διακοπή για διαφημίσεις) και οι μαθητές/μαθήτριες καταλήγουν επαγωγικά στα κειμενικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει η εκπομπή τους.

Στο πλαίσιο της ολομέλειας καταγράφονται στον πίνακα τα χαρακτηριστικά αυτά, όπως για παράδειγμα: συγκεκριμένη **δομή** (προσφώνηση: «Αγαπητοί φίλοι και φίλες», «Αγαπητό ακροατήριο» κ.τ.λ./ εισαγωγή στο θέμα/παρουσίαση θέματος/ επίλογος ανακεφαλαιωτικός/αποφώνηση: «Ευχαριστώ για την προσοχή σας»),

συγκεκριμένο ύφος (σοβαρό αλλά άμεσο και οικείο), **συγκεκριμένες γραμματικοσυντακτικές επιλογές** (χρήση β΄ πληθυντικού για αμεσότητα και επικοινωνία με το κοινό, χρήση α΄ πληθυντικού για μεγαλύτερη συναισθηματική εμπλοκή και κινητοποίηση του κοινού, χρήση γ΄ προσώπου (ενικού και πληθυντικού) για τεκμηρίωση και αντικειμενικότητα, χρήση υποτακτικής ή προστακτικής για προτροπή ή αποτροπή και οριστικής για αντικειμενική περιγραφή και αφήγηση, χρονικοί δείκτες ενδεικτικοί της χρονικής σειράς των γεγονότων), **αποστροφές** στο κοινό με πιθανές γενικεύσεις και χρήση ρητορικών ερωτήσεων και επιφωνηματικών προτάσεων («Όλοι μας νομίζω ότι...», «Αγαπητό κοινό, ποιος από εμάς...»), **λεξιλόγιο** απλό και κατανοητό, **επαναδιατυπώσεις**. Επίσης, αναφερόμαστε στα **παραγλωσσικά** (επιτονισμός) και **εξωγλωσσικά** στοιχεία (στάση και κινήσεις σώματος, χειρονομίες, μορφασμοί) που συνδέονται στενά με τον προφορικό λόγο και ελλείπουν από τον γραπτό.

Ιδιαίτερα θα πρέπει να επιστήσουμε την προσοχή στις ομάδες που θα αναλάβουν το άνοιγμα και το κλείσιμο της εκπομπής (πρώτη και πέμπτη ομάδα), ώστε να τηρήσουν τα κριτήρια που επιβάλλονται από το συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο πλαισιώνοντας κατάλληλα τον λόγο τους και τηρώντας τη βασική δομή της εκπομπής (πρόλογος-κύριο θέμα-επίλογος). Επιπλέον, όλες οι ομάδες θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους τη δομή αυτή για το μέρος της εκπομπής που τους αναλογεί (για κάθε μέρος, δηλαδή, θα πρέπει να γίνει μια σύντομη εισαγωγή και ένας σύντομος επίλογος). Τέλος, τονίζουμε σε όλες τις ομάδες το γεγονός ότι, εφόσον η παρουσίαση της εκπομπής γίνεται με σπονδυλωτό τρόπο, οφείλει η κάθε ομάδα να βρει εκείνες τις μεταβατικές φράσεις που θα εξασφαλίσουν τη μεταβατικότητα και θα προσδώσουν στον προφορικό λόγο συνοχή και στα νοήματα αλληλουχία, ενώ ταυτόχρονα θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον των ακροατών (π.χ. «στο επόμενο μέρος της εκπομπής 'Η μηχανή του χρόνου'...», «Μη χάσετε το επόμενο μέρος της εκπομπής που...»).

Στη συνέχεια αναφερόμαστε στον τρόπο παρουσίασης της εκπομπής: οι ομάδες θα βιντεοσκοπήσουν την εκπομπή τους και για τη βιντεοσκόπηση θα πρέπει να επιλέξουν τον κατάλληλο παρουσιαστή/κατάλληλη παρουσιάστρια με βάση συγκεκριμένα κριτήρια (π.χ. δυνατή φωνή, καλή άρθρωση κ.τ.λ.) και να σκηνοθετήσουν την εκπομπή τους (π.χ. πού θα γίνει η βιντεοσκόπηση, πού θα κάθεται ο παρουσιαστής/η παρουσιάστρια, τι θα κρατάει στα χέρια του κ.τ.λ.). Επιπλέον, δεδομένου ότι στην εκπομπή τους ο προφορικός λόγος θα πλαισιώσει και ένα συγκεκριμένο οπτικοακουστικό υλικό (χάρτες και διαγράμματα, βίντεο, φωτογραφίες, τραγούδια, συνεντεύξεις, αποσπάσματα από τον τύπο, αποσπάσματα από λογοτεχνικά κείμενα κ.τ.λ.), τονίζεται η μεγάλη σημασία του μοντάζ και με την έννοια της οπτικής (πού θέλω να δώσω έμφαση με το συγκεκριμένο μοντάζ απορρίπτοντας στοιχεία και επιλέγοντας άλλα που θα προβάλλω) και με την έννοια της μεταβατικότητας (το μοντάζ εξασφαλίζει την κατανόηση και ομαλή συνέχεια του κειμένου της εκπομπής).

Τέλος, τίθενται τα κριτήρια για την αξιολόγηση της παρουσίασης της εκπομπής: αποτελεσματική δομή, πλούσιο περιεχόμενο, κατάλληλο ύφος, αποτελεσματική ένταξη του προφορικού λόγου στο συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο μέσω της χρήσης των κατάλληλων γλωσσικών (π.χ. πώς χρησιμοποιήθηκαν επικοινωνιακά μέσα και στρατηγικές όπως η επαναδιατύπωση), παραγωγιστικών και εξωγλωσσικών στοιχείων, έξυπνη σκηνοθεσία, δημιουργικό μοντάζ.

Β' φάση διερευνητική και οργανωτική (2 ώρες): Ακολουθεί στο εργαστήριο πληροφορικής η διερεύνηση του θέματος από τις ομάδες, η στοχευμένη επιλογή του υλικού και ο σχεδιασμός της εκπομπής. Στη φάση αυτή οι μαθητές και οι μαθήτριες στο πλαίσιο των ομάδων τους διερευνούν το υλικό τους και επιλέγουν αυτό που θα χρησιμοποιήσουν, οργανώνουν τη δομή της εκπομπής τους και προσχεδιάζουν το

κείμενο με το οποίο θα πλαισιώσουν το υλικό τους στο συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.

Για τη διευκόλυνση των ομάδων στη φάση αυτή δίνονται φύλλα εργασίας και σε έντυπη και σε ηλεκτρονική μορφή σε φάκελο στην επιφάνεια εργασίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών του εργαστηρίου όπου καθορίζονται οι άξονες διερεύνησης του θέματος. Για το προσχέδιο της εκπομπής τους οι μαθητές κρατούν σημειώσεις με τη βοήθεια του επεξεργαστή κειμένου. Δεδομένου ότι ο προτεινόμενος χρόνος μπορεί να μην είναι αρκετός, η διερεύνηση του υλικού και η οργάνωσή του μπορεί να συνεχιστεί και εκτός τάξης. Στην περίπτωση αυτή η ασύγχρονη επικοινωνία και η συνεργασία των μαθητών/μαθητριών μέσω του wiki της τάξης μπορεί να είναι ιδιαίτερα εποικοδομητική.

Σε περίπτωση που το συγκεκριμένο θέμα γίνει αντικείμενο project συνιστάται οι ομάδες να κάνουν και τη δική τους ιστοεξερεύνηση, προκειμένου οι ίδιες να εντοπίσουν το ψηφιακό υλικό. Επιπλέον, στην περίπτωση αυτή, θα ήταν ενδιαφέρον και ιδιαίτερα σημαντικό σε επίπεδο κριτικού ψηφιακού γραμματισμού να εντοπιστούν στην ολομέλεια τα κριτήρια με τα οποία έκαναν την ιστοεξερεύνηση αλλά και τα στοιχεία εκείνα που θα εγγυώνται την εγκυρότητα των ψηφιακών πηγών που επέλεξαν.

Γ' φάση δημιουργική (εκτός σχολείου): στη φάση αυτή η κάθε ομάδα θα βιντεοσκοπήσει την εκπομπή της με βάση το προσχέδιο εκπομπής που έχει κάνει στην προηγούμενη φάση. Εφόσον προβλέπεται η φάση αυτή, ο/η εκπαιδευτικός οφείλει να οργανώσει τις ομάδες με τέτοιο τρόπο, ώστε να διευκολυνθεί η συνεργασία τους εκτός σχολείου.

Δ' φάση δημιουργική-συνθετική (στο εργαστήριο πληροφορικής, 2 ώρες): στη φάση αυτή με τη βοήθεια του προγράμματος Movie Maker οι ομάδες κάνουν το

μοντάζ της εκπομπής τους με βάση τη βιντεοσκόπησή τους και το οπτικοακουστικό υλικό που επέλεξαν σε προηγούμενες φάσεις. Η διάρκεια του κάθε μέρους της εκπομπής καθορίζεται στα 10 λεπτά.

Για τη διευκόλυνση των μαθητών/μαθητριών μπορούν να δοθούν κάποιες διευκρινίσεις σχετικά με τη λειτουργία του συγκεκριμένου προγράμματος από τον/την εκπαιδευτικό, ενώ θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη στη φάση αυτή και η συνεργασία με τον καθηγητή/καθηγήτρια της Πληροφορικής. Τη σύνθεση όλων των μερών της εκπομπής και τον εμπλουτισμό της (μουσική επένδυση, εφέ κ.τ.λ.) μπορεί να αναλάβει μια ομάδα μαθητών/μαθητριών που είναι εξοικειωμένη με τις τεχνολογίες ή ο/η εκπαιδευτικός. Ιδιαίτερα επικοινωνιακή θα ήταν και η προσθήκη διαφημίσεων ανάμεσα στα μέρη της εκπομπής.

Προβολή εκπομπής –Αξιολόγηση- Εξαγωγή συμπερασμάτων (2 ώρες): Γίνεται η προβολή της εκπομπής. Μετά την προβολή της εκπομπής ακολουθεί η αξιολόγησή της και διατυπώνονται σχετικά σχόλια από τον/την εκπαιδευτικό και την ολομέλεια. Η αξιολόγηση θα αφορά στη δομή και στο περιεχόμενο, στην αποτελεσματική ένταξη του λόγου στο προβλεπόμενο επικοινωνιακό πλαίσιο, στην παρουσίαση και στην αποτελεσματικότητα του μοντάζ (μπορούν να δοθούν και σχετικά φύλλα αξιολόγησης όπου θα καταγράφονται τα σχετικά κριτήρια, έτσι όπως καθορίστηκαν σε προηγούμενη φάση).

Στη συνέχεια γίνεται συζήτηση και εξάγονται συμπεράσματα σε σχέση με όσα παρακολούθησαν οι μαθητές/μαθήτριες. Η συζήτηση θα επικεντρωθεί περισσότερο στις ποιοτικές και ποσοτικές ομοιότητες και διαφορές που παρουσίασαν τα διάφορα μεταναστευτικά ρεύματα Νεοελλήνων προς άλλες χώρες σε σχέση κυρίως με την εργασία και το επάγγελμα (π.χ. ηλικία και μορφωτικό επίπεδο μεταναστών, επαγγελματική ιδιότητα πριν μεταναστεύσουν, επαγγέλματα που έκαναν στις χώρες υποδοχής, επαγγελματική ανέλιξη, συνθήκες εργασίας στις χώρες υποδοχής, συμβολή

μεταναστών στην ανάπτυξη τόσο της πατρίδας τους όσο και της χώρας υποδοχής τους).

Η συζήτηση θα επεκταθεί στα συναισθήματα που προκαλεί η μετανάστευση στους ίδιους τους μετανάστες και στις οικογένειές τους και στον τρόπο με τον οποίο βιώνουν τον ξεριζωμό τους από την πατρίδα. Στο σημείο αυτό θα τεθεί το ερώτημα στους μαθητές και τις μαθήτριες αν πιστεύουν πως ανάλογα συναισθήματα βιώνουν και οι οικονομικοί μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα και αν θεωρούν πως αντιμετωπίζουν τις ίδιες σκληρές συνθήκες ζωής και εργασίας που αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν οι Έλληνες μετανάστες. Η αναγωγή αυτή προσδοκείται να καλλιεργήσει μια περισσότερο ανεκτική συμπεριφορά απέναντι στους οικονομικούς μετανάστες που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ 1: Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση (Μέρος 1ο: Η περίοδος της Τουρκοκρατίας)

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι, αφού συλλέξετε το απαραίτητο υλικό και το οργανώσετε κατάλληλα, να παρουσιάσετε το 1ο μέρος της εκπομπής «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση», το οποίο θα καλύπτει ιστορικά την περίοδο της τουρκοκρατίας.

- Για τη συλλογή του υλικού σας μπορείτε να επισκεφτείτε τις προτεινόμενες ιστοσελίδες του φύλλου εργασίας.
- Για την οργάνωση του υλικού σας μπορείτε να δομήσετε τον λόγο σας με βάση τους προτεινόμενους άξονες του φύλλου εργασίας.
- Για να εγγυηθείτε την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητα της εκπομπής σας, είναι απαραίτητο να παρουσιάσετε όπου επιβάλλεται, διαφορετικές οπτικές, προκειμένου να πετύχετε την πολύπλευρη παρουσίαση του θέματός σας.
- Για τη δημιουργία του κειμένου της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου που αφορούν στη δομή, στη συνοχή του και στο ύφος του με βάση το συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, έτσι όπως καταγράφηκαν στην ολομέλεια.
- Για τη βιντεοσκόπηση της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας παράγοντες, όπως η σκηνοθεσία, η επιλογή του κατάλληλου παρουσιαστή/παραουσιάστριας κ.τ.λ.
- Για το μοντάζ της εκπομπής θα χρησιμοποιήσετε το Πρόγραμμα Movie Maker και θα φροντίσετε για την εύληπτη και αποτελεσματική σύνθεση του υλικού σας (βιντεοσκόπηση και οπτικοακουστικό υλικό).
- **Η διάρκεια του βίντεο σας να είναι μέχρι 10 λεπτά.**

Υλικό-Πηγές διερεύνησης

- Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού- Επιστημονικό κείμενο «Παροικιακός Ελληνισμός» (<http://www.ime.gr/projects/migration/15-19/gr/v2/index.html>)
- *Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία Β Γυμνασίου* (7ο Κεφάλαιο Π «Ο ελληνισμός υπό βενετική και οθωμανική κυριαρχία», υποκεφάλαιο «Ο παροικιακός ελληνισμός»).
- *Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Γυμνασίου* (2ο Κεφάλαιο, Ενότητα 5η «Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18ου αι. έως τις αρχές του 19ου αι.», βλ. σχετικά πηγές 1. Οι Έλληνες κυριαρχούν στο εμπόριο της Βαλκανικής, 2. Παροικιακός ελληνισμός, εκπαίδευση και νεότερες ιδέες και υποκεφάλαια Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί & Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός).
- Ιστοσελίδα 2ου Δημοτικού Ψυχικού (http://st22npsyhicko.blogspot.gr/2012/11/blog-post_16.html)
- Τραγούδια ξενιτιάς: «Θέλω να πα στην ξενιτιά», «Ξενιτεμένο μου πουλί» <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,540/6/>
- Μελοποιημένο τραγούδι «Ξενιτεμένο μου πουλί», [Ήπειρος](#), [Κάλυμνος](#), [Θράκη](#).
- Τραγούδι «[Τζιβαέρι](#)» και [στίχοι](#)
- Ιστοσελίδα « Η μετανάστευση και η προσφυγιά μέσα από φωτογραφίες, εικαστικά έργα και τραγούδια» (http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,541/1/extras/activities/indexH_2_metaselida/indexh_2_metaselida.html).

Άξονες διερεύνησης

1. Μεταναστευτικά ρεύματα της περιόδου αυτής και αιτίες μετανάστευσης.
2. Χώρες υποδοχής Ελλήνων μεταναστών και οργάνωση ελληνικών παροικιών.
3. Επαγγέλματα Ελλήνων μεταναστών, μορφωτικό επίπεδο, κοινωνική και οικονομική θέση.
4. Συμβολή των Ελλήνων αποδήμων στην πνευματική αφύπνιση του υπόδουλου ελληνισμού (ίδρυση σχολείων, έκδοση βιβλίων κ.τ.λ.) και στην προετοιμασία του για την ελληνική επανάσταση.
5. Σύνδεση των απόδημων Ελλήνων με τα κινήματα του Ευρωπαϊκού και του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.
6. Μετανάστευση και δημοτικά τραγούδια της ξενιτιάς.

ΟΜΑΔΑ 2: Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση

(Μέρος 2ο: Τέλη 19ου- πρώτο μισό 20ου)

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι, αφού συλλέξετε το απαραίτητο υλικό και το οργανώσετε κατάλληλα, να παρουσιάσετε το 2ο μέρος της εκπομπής «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση», το οποίο θα καλύπτει ιστορικά τα τέλη του 19ου έως και τις αρχές του 20ου αιώνα.

- Για τη συλλογή του υλικού σας μπορείτε να επισκεφτείτε τις προτεινόμενες ιστοσελίδες του φύλλου εργασίας.
- Για την οργάνωση του υλικού σας μπορείτε να δομήσετε τον λόγο σας με βάση τους προτεινόμενους άξονες του φύλλου εργασίας.
- Για να εγγυηθείτε την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητα της εκπομπής σας, είναι απαραίτητο να παρουσιάσετε όπου επιβάλλεται, διαφορετικές οπτικές, προκειμένου να πετύχετε την πολύπλευρη παρουσίαση του θέματός σας.
- Για τη δημιουργία του κειμένου της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου που αφορούν στη δομή, στη συνοχή του και στο ύφος του με βάση το συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, έτσι όπως καταγράφηκαν στην ολομέλεια.
- Για τη βιντεοσκόπηση της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας παράγοντες, όπως η σκηνοθεσία, η επιλογή του κατάλληλου παρουσιαστή/παραουσιάστριας κ.τ.λ.
- Για το μοντάζ της εκπομπής θα χρησιμοποιήσετε το Πρόγραμμα Movie Maker και θα φροντίσετε για την εύληπτη και αποτελεσματική σύνθεση του υλικού σας (βιντεοσκόπηση και οπτικοακουστικό υλικό).
- **Η διάρκεια του βίντεο σας να είναι μέχρι 10 λεπτά.**

Υλικό-Πηγές διερεύνησης

- Αποσπάσματα από εκπομπή «Βρωμοέλληνες» Στ. Κούλογλου: ([Μέρος 1ο](#)) 04:33 έως 06:53, ([Μέρος 3ο](#)) 05:13- τέλος, ([Μέρος 4ο](#)) αρχή-05:36, ([Μέρος 5ο](#)) αρχή-03:00.
- Ψηφιακό υλικό για Έλληνες μετανάστες της Αμερικής http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A107/391/2588,10098/extras/activities/index08_04_ellines_amerikis/ellines_amerikis.html.
- http://www.thessalonikiartsandculture.gr/blog/dimitris-symeonidis/lefki-gynaika-etheathi-me-ellina-ratsistika-stereotypa-gia-tous-ellines-metanastes#.U012pPl_t2Z
- Περιοδικό *Μάνη*, άρθρο «Μανιάτες Μετανάστες στην Αμερική» <http://www.mani.org.gr/periodikomani/2/metanastes.htm>.
- Επιστημονικό άρθρο «Η ευρωπαϊκή μετανάστευση στην Αμερική» (http://extras.ha.uth.gr/g-m/ln2/paper_09.asp).
- A timeline of Greek immigration (<http://chnm.gmu.edu/greekam/timeline.html>).
- Διήγημα Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Ο Αμερικάνος» → http://www.sarantakos.com/kibwtos/mazi/ppd_amerikanos.html και αφήγηση → <http://www.youtube.com/watch?v=GnNcKuEddq4>
- Απόσπασμα από το *Πιτσιμπούργκο* Σώτης Τριανταφύλλου, *Ο λόγος ανάγκη ψυχής Β΄ Γυμνασίου* (Ενιαίο Βιβλίο μαθητή), σελ. 103-104 (http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/didaktika_encheiridia.html).
- Απόσπασμα από το *Συναξάρι Ανδρέα Κορδοπάτη* Θανάση Βαλτινού, *Ο λόγος ανάγκη ψυχής Β΄ Γυμνασίου* (Ενιαίο Βιβλίο μαθητή), σελ. 100-102

(http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/Themata/logotechnia/didaktika_encheiridia.html).

- Απόσπασμα από *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60* Θανάση Βαλτινού (<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,541/1/>)
- Άρθρο στο περιοδικό *Lifo*: «Λευκή γυναίκα εθεάθη με Έλληνα», (<http://www.lifo.gr/team/readersdigest/40669>).
- Μαρτυρία Έλληνα μετανάστη στην Αμερική, «Τον άνθρωπο τον είχαν χειρότερα από ζώο», Ανθρώπινες Μαρτυρίες, Πηγή: Ε.Λ.Ι.Α, (http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,541/1/extras/activities/indexH_2_metaselida/indexh_2_metaselida.html).
- Ταινία «Νύφες», Παντελή Βούλγαρη.
- Ταινία «Αμέρικα- Αμέρικα», Ηλία Καζάν (Αποσπάσματα ταινίας <http://www.youtube.com/watch?v=QBGgADoGHdk&list=PLrWyFPh45pZdw6q0PT4h7H-OXi2e5kWVU>) και σχολιασμός ταινίας: <http://www.tanea.gr/news/culture/article/5061575/spanies-maties-semia-gennaia-tainia/>).
- Για ρεμπέτικα τραγούδια (http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,541/1/extras/activities/indexH_2_metaselida/indexh_2_metaselida.html). Βλ. ιδιαίτερα «Το παράπονο του ξενιτεμένου» του Β. Τσιτσάνη με ερμηνεύτρια τη Σωτηρία Μπέλλου.

Άξονες διερεύνησης

1. Αιτίες μετανάστευσης Ελλήνων στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα και χώρες υποδοχής Ελλήνων μεταναστών.

2. Ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, κοινωνική και οικονομική θέση Ελλήνων μεταναστών πριν από τη μετανάστευσή τους.
3. Επαγγέλματα και συνθήκες εργασίας Ελλήνων μεταναστών στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα και επαγγελματική αποκατάσταση.
4. Αντιμετώπιση Ελλήνων εργατών μεταναστών από τις τοπικές κοινωνίες των χωρών υποδοχής.
5. Οργάνωση ελληνικών κοινοτήτων και διατήρηση της ελληνικής πολιτιστικής ταυτότητας.
6. Συμβολή των Ελλήνων οικονομικών μεταναστών στην ανάπτυξη των χωρών όπου μετανάστευσαν και στην ενίσχυση της οικονομίας της Ελλάδας.
7. Βιώματα και συναισθήματα Ελλήνων μεταναστών.
8. Ρεμπέτικο τραγούδι και μετανάστευση.

ΟΜΑΔΑ 3: Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση

(Μέρος 3ο: Δεκαετία '50 -'60)

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι, αφού συλλέξετε το απαραίτητο υλικό και το οργανώσετε κατάλληλα, να παρουσιάσετε το 3ο μέρος της εκπομπής «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση», το οποίο θα καλύπτει ιστορικά τη δεκαετία 50'-60'.

- Για την οργάνωση του υλικού σας μπορείτε να δομήσετε τον λόγο σας με βάση τους προτεινόμενους άξονες του φύλλου εργασίας.
- Για να εγγυηθείτε την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητα της εκπομπής σας, είναι απαραίτητο να παρουσιάσετε όπου επιβάλλεται, διαφορετικές οπτικές, προκειμένου να πετύχετε την πολύπλευρη παρουσίαση του θεματός σας.
- Για τη δημιουργία του κειμένου της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου που αφορούν στη δομή, στη συνοχή του και στο ύφος του με βάση το συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, έτσι όπως καταγράφηκαν στην ολομέλεια.
- Για τη βιντεοσκόπηση της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας παράγοντες, όπως η σκηνοθεσία, η επιλογή του κατάλληλου παρουσιαστή/παραουσιάστριας κ.τ.λ.
- Για το μοντάζ της εκπομπής θα χρησιμοποιήσετε το Πρόγραμμα Movie Maker και θα φροντίσετε για την εύληπτη και αποτελεσματική σύνθεση του υλικού σας (βιντεοσκόπηση και οπτικοακουστικό υλικό).
- **Η διάρκεια του βίντεο σας να είναι μέχρι 10 λεπτά.**

Υλικό-Πηγές διερεύνησης

- Από εκπομπή Παύλου Τσίμα «Έρευνα»- «Νέα ελληνική μετανάστευση»: από 05:14 έως 08:59, από 17:17 έως 22:00.
- Το τραγούδι της ξενιτιάς 1962, Μίκης Θεοδωράκης – Γρηγόρης Μπιθικώτσης (<http://www.youtube.com/watch?v=-CENLzaCu78>).
- Τραγούδι Β. Μοσχολιού «Μιλώ για τα παιδιά μου», από δίσκο «Μετανάστες», 1974 (<http://www.youtube.com/watch?v=CaW79CcoZTs>).
- Τραγούδι Λάκη Χαλκιά «Η φάμπρικα», από δίσκο «Χίλια μύρια κύματα» Μαρκόπουλου (http://www.youtube.com/watch?v=f4F4_tl8_S4).
- Τραγούδι Στ. Καζαντζίδη, «Στις Φάμπρικες της Γερμανίας», (<http://www.youtube.com/watch?v=hFp7mC8bJto>).
- Τραγούδι Στ. Καζαντζίδη, «Ανάθεμά σε ξενιτιά» (<http://www.youtube.com/watch?v=ELARbDDLZT0&list=PLCC2ECE11D283894E&index=7>).
- A timeline of Greek immigration (<http://chnm.gmu.edu/greekam/timeline.html>).
- Από μυθιστόρημα Δ.Χατζή Το διπλό βιβλίο «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,5407/>
- Για περισσότερα λαϊκά τραγούδια (http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,5411/extras/activities/indexH_2_metaselida/indexh_2_metaselida.html)
- Αφιέρωμα Καθημερινής, «Η μετανάστευση στη Γερμανία», Βλ. ειδικά σελ. 4-8 , «Μετανάστες στη Γερμανία: από γκασταρμπάιτερ στη δεκαετία του 60, πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σήμερα» (http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/229/1690,5411/extras/activities/indexH_2_metaselida/indexh_2_metaselida.html).

- Η μεταπολεμική Ελλάδα 1950-1960. Βλ. σχετικό υλικό που αφορά στην εξωτερική μετανάστευση (<http://users.auth.gr/~marrep/ERGASIES/PROPTYXIAKES/EROTIMA/%CE%97%20%CE%9C%CE%95%CE%A4%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%95%CE%9C%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91%201950-1970.ppt>).
- «Η Ελλάδα παράγει πέτρες και γκασταρμπάιτερ», (<http://www.nooz.gr/greece/i-ellada-paragei-petres-kai-gkastarmpaiter>).
- **Συνέντευξη** με συγγενείς ή οικογενειακούς φίλους που επέστρεψαν πίσω στην Ελλάδα μετά από χρόνια διαμονής και εργασίας στο εξωτερικό. Για τη δημιουργία της συνέντευξης θα πρέπει να δημιουργήσετε **ερωτηματολόγιο** με ερωτήσεις που θα αφορούν στις αιτίες που τους έκαναν να μεταναστεύσουν, στην εργασία τους στη χώρα υποδοχής, στις εργασιακές συνθήκες και στις ευκαιρίες που είχαν για επαγγελματική ανέλιξη και αποκατάσταση.

Άξονες διερεύνησης

1. Αιτίες μετανάστευσης Ελλήνων στη δεκαετία '50 -'60 και χώρες υποδοχής Ελλήνων μεταναστών.
2. Ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, κοινωνική και οικονομική θέση Ελλήνων μεταναστών πριν από τη μετανάστευσή τους.
3. Επαγγέλματα και συνθήκες εργασίας Ελλήνων μεταναστών της δεκαετίας '50-'60 και επαγγελματική αποκατάσταση.
4. Αντιμετώπιση Ελλήνων εργατών μεταναστών από τις τοπικές κοινωνίες των χωρών υποδοχής.
5. Οργάνωση ελληνικών κοινοτήτων και διατήρηση της ελληνικής πολιτιστικής ταυτότητας.

6. Συμβολή των Ελλήνων οικονομικών μεταναστών στην ανάπτυξη των χωρών όπου μετανάστευσαν και στην ενίσχυση της οικονομίας της Ελλάδας.
7. Βιώματα και συναισθήματα Ελλήνων μεταναστών.
8. Λαϊκό τραγούδι και μετανάστευση.

ΟΜΑΔΑ 4: Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση

(Μέρος 4ο: Εσωτερική μετανάστευση δεκαετίας '50 -'60)

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι, αφού συλλέξετε το απαραίτητο υλικό και το οργανώσετε κατάλληλα, να παρουσιάσετε το 4ο μέρος της εκπομπής «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση», το οποίο θα καλύπτει θεματικά την εσωτερική μετανάστευση και ιστορικά τη δεκαετία '50 -'60.

- Για την οργάνωση του υλικού σας μπορείτε να δομήσετε τον λόγο σας με βάση τους προτεινόμενους άξονες του φύλλου εργασίας.
- Για να εγγυηθείτε την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητα της εκπομπής σας, είναι απαραίτητο να παρουσιάσετε όπου επιβάλλεται, διαφορετικές οπτικές, προκειμένου να πετύχετε την πολύπλευρη παρουσίαση του θέματός σας.
- Για τη δημιουργία του κειμένου της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου που αφορούν στη δομή, στη συνοχή του και στο ύφος του με βάση το συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, έτσι όπως καταγράφηκαν στην ολομέλεια.
- Για τη βιντεοσκόπηση της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας παράγοντες, όπως η σκηνοθεσία, η επιλογή του κατάλληλου παρουσιαστή/παραουσιάστριας κ.τ.λ.
- Για το μοντάζ της εκπομπής θα χρησιμοποιήσετε το Πρόγραμμα Movie Maker και θα φροντίσετε για την εύληπτη και αποτελεσματική σύνθεση του υλικού σας (βιντεοσκόπηση και οπτικοακουστικό υλικό).
- **Η διάρκεια του βίντεο σας να είναι μέχρι 10 λεπτά.**

Υλικό-Πηγές διερεύνησης

- Για ταινία «Συνοικία το όνειρο» βλ. σχετικά:
<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=404776>,
<http://www.tainiothiki.gr/v2/filmography/view/1/2170/>,
<http://www.lifo.gr/mag/cinema/1686>,
<http://www.youtube.com/watch?v=JQZPIWN3tZs> (σκηνές από ταινία),
<https://el-gr.facebook.com/pages/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CF%8C%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%BF/102749563133501>
- Τραγούδι [«Βρέχει στη φτωχογειτονιά»](#), Τ. Λειβαδίτης & Μ. Θεοδωράκης.
- Η μεταπολεμική Ελλάδα 1950-1960. Βλ. σχετικό υλικό που αφορά στην εσωτερική μετανάστευση (<http://users.auth.gr/~marrep/ERGASIES/PROPTYXIAKES/EROTIMA/%CE%97%20%CE%9C%CE%95%CE%A4%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%95%CE%9C%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91%201950-1970.ppt>).
- Εκπομπή Στ. Κούλογλου, «Τα δικά μας 60s: μια χώρα που θέλει να ζήσει» (<http://www.youtube.com/watch?v=urg-Ou2Gxo>).
- Ευγενία Φακίνου, *Αστραδενή*. Αθήνα: Κέδρος, 1982, σελ. 191-192.

Άξονες διερεύνησης

1. Αιτίες μετανάστευσης Ελλήνων στη δεκαετία '50 - '60 από τα χωριά στα μεγάλα αστικά κέντρα.
2. Αλλαγές (οικονομικές, ιστορικές και κοινωνικές) που είχαν ως αποτέλεσμα τη διαρροή πληθυσμού από την ύπαιθρο και τη συγκέντρωσή του στα αστικά κέντρα.

3. Ηλικία και μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών.
4. Επαγγέλματα και συνθήκες εργασίας Ελλήνων εσωτερικών μεταναστών της δεκαετίας '50 -'60 και επαγγελματική αποκατάσταση.
5. Αντιμετώπιση Ελλήνων εσωτερικών μεταναστών από τους αστούς πρωτευουσιάνους.
6. Επιπτώσεις εσωτερικής μετανάστευσης στην εικόνα της μεταπολεμικής Ελλάδας και στη διαμόρφωση του αστικού τοπίου.
7. Ελληνικές ταινίες της δεκαετίας '50-'60 και αποτύπωση της εικόνας της ελληνικής κοινωνίας και του φαινομένου της εσωτερικής μετανάστευσης.

ΟΜΑΔΑ 5: Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση

(Μέρος 5ο: Νεομετανάστευση)

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι, αφού συλλέξετε το απαραίτητο υλικό και το οργανώσετε κατάλληλα, να παρουσιάσετε το 5ο μέρος της εκπομπής «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση», το οποίο θα καλύπτει θεματικά τη νεομετανάστευση που παρατηρείται ως φαινόμενο έντονο στη χώρα μας στις ημέρες μας.

- Για την οργάνωση του υλικού σας μπορείτε να δομήσετε τον λόγο σας με βάση τους προτεινόμενους άξονες του φύλλου εργασίας.
- Για να εγγυηθείτε την αντικειμενικότητα και την εγκυρότητα της εκπομπής σας, είναι απαραίτητο να παρουσιάσετε όπου επιβάλλεται, διαφορετικές οπτικές, προκειμένου να πετύχετε την πολύπλευρη παρουσίαση του θέματός σας.
- Για τη δημιουργία του κειμένου της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου που αφορούν στη δομή, στη συνοχή του και στο ύφος του με βάση το συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, έτσι όπως καταγράφηκαν στην ολομέλεια.
- Για τη βιντεοσκόπηση της εκπομπής είναι απαραίτητο να λάβετε υπόψη σας παράγοντες, όπως η σκηνοθεσία, η επιλογή του κατάλληλου παρουσιαστή/παρουσιάστριας κ.τ.λ.
- Για το μοντάζ της εκπομπής θα χρησιμοποιήσετε το Πρόγραμμα Movie Maker και θα φροντίσετε για την εύληπτη και αποτελεσματική σύνθεση του υλικού σας (βιντεοσκόπηση και οπτικοακουστικό υλικό).
- **Η διάρκεια του βίντεο σας να είναι μέχρι 10 λεπτά.**

Υλικό-Πηγές διερεύνησης

- Από εκπομπή Παύλου Τσίμα «Έρευνα»- «Νέα ελληνική μετανάστευση»: αρχή έως 05:12 & από 09:00 έως 17:16, από 22:45 έως 30:35, από 34:05 έως 35:54, από 42:27 έως τέλος
- Μαρτυρίες: *Η Μαρία και ο Νίκος Τσακίρης, Θεσσαλονικείς βλέπουν ένα μέλλον στον Καναδά και μας μεταφέρουν τις εντυπώσεις τους από τα πρώτα 2 χρόνια της ζωής τους εκεί* (<http://www.parallaximag.gr/parallax-view/metanastes-sto-montreal>).
- Άρθρο της fpress.gr, «Συνεχίζεται η μετανάστευση των Ελλήνων», (<http://www.fpress.gr/diafora/item/12298-synehizetai-i-metanasteysi-ton-ellinon>)
- Άρθρο της fpress.gr, «Πλαφόν στους Έλληνες μετανάστες που ψάχνουν εργασία», (<http://www.fresh-press.gr/index.php/newspolitics/29180-plafon-stous-ellines-metanastes-pou-psaxoun-ergasia.html>).
- Άρθρο της zougla.gr, «Μαζική μετανάστευση Ελλήνων στη Νορβηγία για δουλειά», (<http://www.zougla.gr/greece/article/maziki-metanastefsi-elinon-sti-norvigia-gia-doulia>).
- Άρθρο της newsbomb.gr, «Συνεχίζεται σε αμείωτους ρυθμούς η μετανάστευση στο εξωτερικό», (<http://www.newsbomb.gr/koinwnia/story/341214/synehizetai-me-ameiotoys-rythmoys-i-metanasteysi-sto-exoteriko>).
- Άρθρο της tvxs.gr, «Gastarbeiter: Έλληνες εκμεταλλεύονται Έλληνες στη Γερμανία», (<http://tvxs.gr/news/ellada/gastarbeiter-ellines-ekmetalleyontai-ellines-sti-germania>).
- Μελέτη «Η μετανάστευση των νέων φαντάζει διέξοδος στην ανεργία», <http://idec.gr/iier/new/metanasteusi.pdf>.
- «Τρία χρόνια στο εξωτερικό: ο απολογισμός ενός μετανάστη», <http://stefivos.com/tria-xronia-ekswteriko-apologismos-enos-metanasti/>

- **Συνέντευξη** με συγγενείς ή οικογενειακούς φίλους που έφυγαν πρόσφατα από την Ελλάδα και εργάζονται στο εξωτερικό. Για τη δημιουργία της συνέντευξης θα πρέπει να δημιουργήσετε **ερωτηματολόγιο** με ερωτήσεις που θα αφορούν στις αιτίες που τους έκαναν να μεταναστεύσουν, στην εργασία τους στη χώρα υποδοχής, στις εργασιακές συνθήκες και στις ευκαιρίες που έχουν για επαγγελματική ανέλιξη και αποκατάσταση.

Άξονες διερεύνησης

1. Αιτίες μετανάστευσης σύγχρονων Ελλήνων και χώρες υποδοχής.
2. Ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, κοινωνική και οικονομική θέση Ελλήνων νεομεταναστών πριν από τη μετανάστευσή τους.
3. Επαγγέλματα και συνθήκες εργασίας Ελλήνων νεομεταναστών και επαγγελματική αποκατάσταση.
4. Αντιμετώπιση Ελλήνων εργατών νεομεταναστών από τις τοπικές κοινωνίες των χωρών υποδοχής.
5. Τρόποι επικοινωνίας νεομεταναστών με συμπατριώτες τους και δημιουργία σχετικών ιστολογίων (blogs) και ιστοσελίδων.
6. Βιώματα και συναισθήματα Ελλήνων νεομεταναστών.
7. Επιπτώσεις νεομετανάστευσης στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Β΄ εκδοχή: Σε περίπτωση που για διάφορους λόγους η βιντεοσκόπηση και το μοντάζ από τους μαθητές/μαθήτριες δεν είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν, υπάρχει η δυνατότητα στην ολομέλεια και με τη βοήθεια του διαδραστικού πίνακα και του λογισμικού παρουσίασης οι ομάδες να παρουσιάσουν την έρευνά τους με βάση το προσχέδιο και το κείμενο παρουσίασης που έχουν δημιουργήσει. Στην περίπτωση αυτή κατά τη φάση της προετοιμασίας θεωρείται σκόπιμο να γίνει από τον διδάσκοντα/τη διδάσκουσα αναφορά στα κειμενικά χαρακτηριστικά της προφορικής παρουσίασης και στο ύφος της, το οποίο διαφέρει ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση (σοβαρή παρουσίαση μιας διδακτορικής μελέτης, μιας έρευνας / περισσότερη παιγνιώδη παρουσίαση με εφέ, εικόνες, μουσική επένδυση, όταν απευθυνόμαστε σε άλλη κοινότητα π.χ. μαθητές της τάξης, συμμαθητές, συναδέλφους κ.τ.λ.).

Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης οι υπόλοιπες ομάδες μπορούν να κρατούν σημειώσεις που θα αφορούν στην αξιολόγηση της δομής και του περιεχομένου της παρουσίασης, της ένταξής της στο προβλεπόμενο επικοινωνιακό πλαίσιο, στο κατάλληλο ύφος, στην κατάλληλη χρήση γλωσσικών, παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων. Η όλη παρουσίαση θα ήταν χρήσιμο και εποικοδομητικό να βιντεοσκοπηθεί, προκειμένου να γίνει αντικείμενο παρατήρησης στην ολομέλεια και να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με τα γλωσσικά, παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν και την ένταξη του λόγου στο συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο. Στην περίπτωση υιοθέτησης αυτής της εκδοχής ο χρόνος εφαρμογής προβλέπεται να είναι 7 ώρες.

Γ΄ εκδοχή: Σε μια άλλη εκδοχή λιγότερο εκτεταμένη ή εναλλακτική (αν δεν γίνει εκπομπή) οι μαθητές/μαθήτριες με βάση το υλικό που συγκέντρωσαν στην προηγούμενη φάση εξασκούνται στο συνεργατικό γράψιμο συγγράφοντας ένα άρθρο-

έρευνα με θέμα: «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση», το οποίο θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Για διευκόλυνση των μαθητών/μαθητριών στην ολομέλεια (1 ώρα) καθορίζονται οι επικοινωνιακοί στόχοι του υπό σύνταξη κειμένου, τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κειμενικού είδους (άρθρο → αφορμή για τη συγγραφή του ένα γεγονός που απασχολεί την επικαιρότητα, δηλαδή η νεομετανάστευση/ θα δημοσιευτεί στο διαδίκτυο/ ύφος σοβαρό και ουδέτερο/ τεκμηριωμένος λόγος και παράθεση αποδεικτικού υλικού: φωτογραφίες, στατιστικά στοιχεία, συνεντεύξεις κ.τ.λ. / σκοπός του η πληροφόρηση και η πειθώ/ έκταση περιορισμένη/ απαραίτητος ο τίτλος) και επιλέγεται ο κατάλληλος τρόπος παρουσίασης του κειμένου (πολυτροπικό ή μονοτροπικό, υπερκειμενικό ή όχι) και το κατάλληλο ύφος. Επιπλέον, καταγράφεται η δομή του κειμένου (πρόλογος, κυρίως θέμα, επίλογος) καθώς και οι μορφολογικοί και συντακτικοί κανόνες ανάλογα με το συγκεκριμένο είδος και επικοινωνιακό πλαίσιο.

Στο πλαίσιο της ολομέλειας και με τη βοήθεια του διαδραστικού πίνακα γίνεται με συνεργατικό τρόπο η συγγραφή του προλόγου (εκτίθεται το θέμα και το γεγονός που αποτέλεσε το έναυσμα για τη συγγραφή του) και του επιλόγου (ανακεφαλαίωση των θέσεων και εξαγωγή συμπερασμάτων) και επισημαίνεται ακόμη η μεγάλη σημασία που έχουν οι μεταβατικές φράσεις και οι συνδετικές λέξεις για την οργάνωση και συνοχή του κειμένου (1 ώρα). Στο σημείο αυτό μπορούν να επισημανθούν και οι διαφορές του προσχεδιασμένου γραπτού λόγου σε σχέση με τον προφορικό ως προς τη σύνταξη, τη διατύπωση, το λεξιλόγιο. Θεωρείται αναγκαίο να επισημανθεί ότι στο άρθρο θα απουσιάζουν ορισμένα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου, όπως η προσφώνηση, η επιφώνηση, οι επαναδιατυπώσεις, οι ρητορικές ερωτήσεις, οι επιφωνηματικές προτάσεις, οι προτροπές που απευθύνονται στο κοινό, η χρήση α' ή β' πληθυντικού προσώπου, στοιχεία τα οποία μάλιστα στο πλαίσιο του γραπτού λόγου θεωρούνται αδυναμίες.

Εκτός σχολικής τάξης σε σελίδα του wiki της τάξης ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει για διευκόλυνση των μαθητών/τριών τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου γραπτού λόγου και του κειμενικού είδους του άρθρου και τα κριτήρια με βάση τα οποία θα αξιολογηθούν τα κείμενα των μαθητών.

Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες δημιουργούν τα κείμενά τους σε ένα δώρο στο εργαστήριο πληροφορικής. Τα κείμενα αυτά μπορούν μέσω του εργαλείου του wiki να τα επεξεργαστούν ως ομάδα και εκτός σχολικής τάξης. Ο καθηγητής/η καθηγήτρια μπορεί να συμβάλει στην επεξεργασία αυτή με χρήσιμα σχόλια και παρατηρήσεις.

Μετά την ολοκλήρωση της φάσης αυτής στην ολομέλεια γίνονται ορισμένες επισημάνσεις με έμφαση στην οργάνωση και συνοχή του κειμένου (1 ώρα). Οι ομάδες επαναξιολογούν τα κείμενά τους και τα βελτιώνουν. Το τελικό κείμενο-άρθρο δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του σχολείου. Στην περίπτωση υιοθέτησης αυτής της εκδοχής ο χρόνος εφαρμογής προβλέπεται να είναι 8 ώρες συμπεριλαμβάνοντας την αφόρμηση (1 διδακτική ώρα) και τη φάση διερεύνησης του υλικού (2 διδακτικές ώρες).

Το συγκεκριμένο σενάριο προτείνεται να εφαρμοστεί σε συνδυασμό με τη μελέτη κειμένων της Νεοελληνικής Γραμματείας και πηγών της Ιστορίας σχετικών με το θέμα. Θα μπορούσε όμως να γίνει ευρύτερα διαθεματικό εμπλέκοντας και άλλα μαθήματα, όπως τη Μουσική και τα Εικαστικά. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν τα παραπάνω αντικείμενα παράλληλα με τον/την φιλόλογο που εφαρμόζει το σενάριο μπορούν να επικεντρώσουν τη διδασκαλία τους σε εικαστικά και μουσικά έργα που θίγουν το ζήτημα της εργασίας σε συνδυασμό με τη μετανάστευση.

Επιπλέον, μπορεί το συγκεκριμένο θέμα να αποτελέσει και αντικείμενο project (ερευνητικής εργασίας) που θα διαρκέσει όλη τη χρονιά. Στην περίπτωση αυτή οι μαθητές/μαθήτριες θα θέσουν τους άξονες και τα ερωτήματα της έρευνας, θα

αναζητήσουν τρόπους και μέσα διερεύνησης, προκειμένου να παρουσιάσουν ολοκληρωμένα το θέμα τους, και θα εντοπίσουν τις πηγές μέσω ιστοεξερεύνησης.

Τέλος, στο πλαίσιο της άτυπης εκπαίδευσης το σενάριο αυτό μπορεί να εξελιχθεί στο τέλος της χρονιάς σε μια πολιτιστική εκδήλωση όπου οι μαθητές/μαθήτριες θα προβάλλουν στο πλαίσιο της κοινότητας την έρευνά τους «Η μηχανή του χρόνου: εργασία και μετανάστευση».

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Θεωρητικό πλαίσιο	
Θεωρία μάθησης	Ομαδοσυνεργατική, διερευνητική, εμπλουσιωμένη
Διδακτική της γλώσσας	Παραγωγή προσχεδιασμένου προφορικού (εκπομπή-έρευνα). Σε μια άλλη εκδοχή παραγωγή προσχεδιασμένου γραπτού λόγου (άρθρο-έρευνα)
Ρόλος μαθητή	Ενεργητικός, συνεργατικός
Ρόλος εκπ/κού	Καθοδηγητικός, οργανωτικός, εμπνευστικός
Ρόλος Η/Υ	Παιδαγωγικό μέσο (για άντληση εποπτικού υλικού και αναζήτηση πληροφοριών), μέσο νέων πρακτικών γραμματισμού (δημιουργία εκπομπής με Πρόγραμμα Movie Maker, συνεργασία εκτός σχολικής τάξης μέσω νέων διαδικτυακών εργαλείων όπως το wiki)
Σχολικός χρόνος – χώρος	Επεκτείνεται στο wiki της τάξης

Πιθανές δυσκολίες	Δυσκολίες στη στοχευμένη επιλογή του υλικού, στην εύληπτη, αντικειμενική και πολύπλευρη παρουσίασή του, στην πετυχημένη ένταξη του προφορικού κειμένου της εκπομπής στο συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, δυσκολίες στην αποτελεσματική χρήση Movie Maker
-------------------	---

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κουτσογιάννης, Δ. & Μ. Αλεξίου. 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Διαθέσιμο στο:

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/anaptuxe_senarion_-_glossa_deutero bathmia_ekpaideuse..pdf [19/1/2014]

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης. Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.

Κουτσογιάννης, Δ., Παυλίδου, Μ. & Ι. Χαλυσιάνη. 2011. *Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Διαθέσιμο στο:

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/p3.1.2_glwssa_bthmia.pdf [19/1/2014]

Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. 2011. *Πρόγραμμα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας & της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο*. ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα)- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Αθήνα. [19/1/2014]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. Αστραδενή, Ευγενία Φακίνου

Στο τραπέζι ο πατέρας μου είπε ότι αύριο ξεκινάει δουλειά. Σ' ένα μηχανουργείο στον Πειραιά. Τα λεφτά δεν είναι καλά. Το ξέρει. Τον πληρώνουν, λέει, κάτω απ' το βασικό. Αλλά τι να κάνει;... Δε γίνεται αλλιώς. Δεν μπορεί να περιμένει άλλο για μια καλύτερη δουλειά.

Αν όμως κάνουμε οικονομίες και μ' αυτά τα λεφτά που θα παίρνει, μπορεί σε έξι μήνες... σ' ένα χρόνο το πολύ, να μαζέψουμε εκατό χιλιάδες!... Τόσα του χρειάζονται, για να πάρει ένα μεταχειρισμένο τέρνο μικρό. Μετά θα γυρίσουμε στη Σύμη. Θ' ανοίξει ένα μηχανουργείο. Θα' χει πολλή δουλειά, γιατί τώρα με τα караβάκια, με τα τουριστικά μαγαζιά, το χρειάζεται η Σύμη ένα μηχανουργείο. Θα φτιάχνει βίδες, παξιμάδια, καρφιά, τέτοια... Έξι μήνες θα στριμωχτούμε... το πολύ ένα χρόνο... και μετά ποιος μας πιάνει!

«Γιατί εδώ στην Αθήνα, λέει ο πατέρας, δεν μπορείς να δεις προκοπή. Σε τρώνε τα έξοδα. Νοίκι, φώτα, εισιτήρια για να πας και να' ρθεις στη δουλειά σου, καλύτερο ντύσιμο, πετρέλαιο, κοινόχρηστα, άσε το φαγητό που είναι ακριβότερο. Ενώ στη Σύμη... το σπίτι μας το' χουμε, το μποστανάκι μας το' χουμε, καμιά κοτούλα μπορεί να ξαναβάλουμε (εδώ κοίταζε με τρόπο τη μάνα μου), μπορείς να κατέβεις με τα παλιόρουχα της δουλειάς απ' το σπίτι στο Γιαλό. Όλοι έτσι γυρίζουν... Εισιτήρια δεν χρειάζεσαι... Άρα η ζωή είναι φθηνότερη...»

«Και καλύτερη» είπε η μάνα μου, που δε λέει πολλά.

Εγώ δε μιλάω. Τι να πω κιόλας;... Ούτε ξέρω πια αν θέλω να μείνω στην Αθήνα ή να γυρίσω στη Σύμη... Βέβαια, στεναχωριέμαι λίγο στην Αθήνα, αλλά επειδή είναι αρχή... Μετά... δεν μπορεί να' ναι έτσι η ζωή στην Αθήνα!... Δεν μπορεί!... Γιατί τότε, γιατί όλο έρχονται απ' τα νησιά και τα χωριά στην Αθήνα και όλο μένουν;... Δεν μπορεί και σε καλύτερα σπίτια απ' του Σταύρου θα μένουν και θα γλεντάνε και ωραία θα ντύνονται και σε ωραία σχολεία θα πηγαίνουν. Γιατί αλλιώς,

γιατί θα μένανε; ...Γιατί;... Μπορεί τώρα που θα πιάσει δουλειά ο πατέρας ν' αλλάξει η ζωή μας. Και σιγά σιγά ν' αλλάξει κι αυτός και να θέλει να μείνει...

Απόσπασμα από *Αστραδενή* Ευγενίας Φακίνου, σελ. 191-192.

B. Παροικιακός Ελληνισμός

Οι μετακινήσεις των Ελλήνων κατά την πρώτη φάση (15ος-16ος αιώνας) έχει το χαρακτήρα: α) μετανάστευσης μεμονωμένων προσωπικοτήτων, λογίων ή άλλων, προς την ελεύθερη και αναγεννησιακή Δύση (πρόκειται για τους *carrier immigrants* κατά το σχήμα του Charles Tilly) και β) μετακίνησης πληθυσμιακών ομάδων εντός των ορίων της Βαλκανικής με τάση προς εγκατάσταση σε ελεύθερες ή λατινοκρατούμενες περιοχές κατ' αρχήν, προς κράτη της Ιταλικής χερσονήσου αργότερα. Οι τελευταίες μάλιστα μετακινήσεις είχαν άλλοτε τη μορφή ομαδικών μεταναστεύσεων πληθυσμών, όχι μόνο Ελλήνων αλλά και Αλβανών, Σλάβων προς την Κεντρική, τη Νότια Ιταλία και Σικελία, όπου αποτέλεσαν μονάδες αγροτικών ορεινών εγκαταστάσεων, και άλλοτε το χαρακτήρα μετακινήσεων που προοιωνίζε τη μορφή των παροικιών του τέλους του 17ου αιώνα κ.ε. Όσον αφορά τις τελευταίες, πρόκειται για εγκαταστάσεις (π.χ. στη Βενετία, την Αγκώνα, τη Νάπολη, το Λιβόρνο) που οφείλονταν σε προνόμια που παρείχαν οι αρχές υποδοχής σε εμπόρους ή άλλους παροίκους, καθώς ωφελούνταν από την προσέλευσή τους. Ήταν δηλαδή μια αμφίδρομη κίνηση και πράξη ενδιαφερόντων και εκπλήρωση συμφερόντων. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι μετακινήσεις Ελλήνων από την Κρήτη, τα νησιά του Ιονίου, την Κύπρο, μέρη της Πελοποννήσου προς τη Βενετία, κατά διάφορα χρονικά διαστήματα, θα πρέπει να εξετασθούν ως φαινόμενο εσωτερικής μετανάστευσης: η Βενετία αποτελούσε τη Μητρόπολή τους ως το 1571 για τους Κύπριους, ως το 1669 για τους Κρητικούς και ως το 1797 για τους κατοίκους των νησιών του Ιονίου. Η παράμετρος αυτή μας επιβάλλει να θέσουμε διαφορετικά ερωτήματα για την εξέταση της εξέλιξης της παροικίας της Βενετίας και την ιδιαίτερη ακμή που εμφάνισε

ανάμεσα στις παροικίες της εποχής. Ό,τι υπήρξε η Κωνσταντινούπολη για τους Έλληνες, υποτελείς στους Οθωμανούς, διαδραμάτιζε η Βενετία για τους Έλληνες, βενετούς υπηκόους, και συνεπώς ιδιάζουσα υπήρξε και η σχέση της Γαληνοτάτης με τους έλληνες παροίκους.

Τη διασπορά των Ελλήνων κατά τη δεύτερη φάση, από το 17ο αιώνα κ.ε., πρέπει να θεωρήσουμε μέσα σε γενικότερους παράγοντες που σχετίζονται με: α) τη διοικητική οργάνωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας β) την οικονομική κρίση που παρουσιάστηκε στην Οθωμανική αυτοκρατορία από τα τέλη του 16ου αιώνα και είχε συνέπειες που επηρέασαν μακρόχρονα τόσο την κρατική οικονομία όσο και τη ζωή των υπηκόων της αυτοκρατορίας και γ) την ισορροπία και τον ανταγωνισμό των ευρωπαϊκών δυνάμεων και τη στάση τους απέναντι στην Οθωμανική αυτοκρατορία, ιδίως μετά τις συνθήκες του Κάρλοβιτς (Karlowitz, 1699) και του Πασάροβιτς (Passarowitz, 1718), αλλά και με τις αλλαγές της φοράς που γνώριζε το εμπόριο. Σημαντικός υπήρξε ο ρόλος του Levante στον οικονομικό προσανατολισμό καθεμιάς από τις δυνάμεις αυτές (Γαλλίας, Αγγλίας, Ολλανδίας, Βενετίας καθώς εντέλει και της Αυστρίας-Ουγγαρίας) και σε ποικίλα χρονικά διαστήματα. Οι παράγοντες αυτοί συνέβαλαν στη διαμόρφωση και εξέλιξη του νέου ρόλου των χριστιανών υπηκόων στην Οθωμανική αυτοκρατορία τόσο στην οικονομική ζωή στο εσωτερικό όσο και στις εμπορικές κυρίως σχέσεις με τις ξένες δυνάμεις. Οι χριστιανοί υπήκοοι και κυρίως οι Έλληνες αλλά και οι Σέρβοι και άλλοι λαοί της Βαλκανικής άρχισαν να γνωρίζουν νέους διευρυμένους ορίζοντες οικονομικών δραστηριοτήτων. Δρούσαν βαθμιαία κοντά στους ξένους εμπόρους, επωφελούμενοι από τη δική τους παρουσία στο Levante. Η δραστηριότητά τους εκτεινόταν σε ξηρά και θάλασσα και ανάλογα με τους δρόμους που ακολουθούσε το θαλάσσιο και το χερσαίο εμπόριο καθοριζόταν και ο δικός τους προσανατολισμός. Η κατεύθυνση αυτή θα διαμόρφωνε πολύ γρήγορα το είδος του εμπορίου που θα διεξήγαν αλλά και τους τόπους προς τους οποίους θα προσανατολιζόνταν να ιδρύσουν τους νέους πυρήνες εγκατάστασής τους.

Αρκετοί από τους Έλληνες είχαν "μαθητεύσει" στην υπηρεσία των εκπροσώπων των εμπορικών δυνάμεων στα παράλια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (πρβλ. τα "nations" français στη Σμύρνη κ.α.). Οι παροικίες των ξένων εμπόρων αποτελούσαν οικονομικούς πόλους και εστίες συσπείρωσης και εξέλιξης του τοπικού αστικού πληθυσμού καθώς και πρότυπα οργάνωσης ανάλογων πυρήνων, ως και κέντρα "εκμάθησης" και ειδίκευσης στην εμπορική τέχνη και μάλιστα στις διεθνείς της για την εποχή διαστάσεις.

Ο ορίζοντας που θα εκτεινόταν οι ελληνικές παροικίες το 17ο- 18ο αιώνα διαγραφόταν από τους χώρους επιρροής της Βενετίας, Γαλλίας, Ολλανδίας, Αψβουργικής μοναρχίας, Ιταλικών κρατών· από τα τέλη του 18ου αιώνα θα διανοιγόταν νέα προοπτική στις περιοχές της Νότιας Ρωσίας, προοπτική που καθόριζε θετικά η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (1774). Στον αντίποδα η Αίγυπτος θα άρχιζε να προσελκύει την ίδια εποχή, αλλά κυρίως από το 19ο αιώνα, το ενδιαφέρον των Ελλήνων για εγκατάσταση. Αλεξάνδρεια και Κάιρο θα αποτελούσαν τους πρώτους πυρήνες συσπείρωσης και εξέλιξης του ελληνισμού που η δραστήρια ανάπτυξή τους θα διαρκούσε ως τις μέρες μας. Στην Αγγλία θα αναπτυσσόταν η παροικία του Λονδίνου από τις αρχές του 19ου αιώνα, καθώς εκεί εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι αντιπρόσωποι και στη συνέχεια οι έδρες των εφοπλιστικών επιχειρήσεων των Ελλήνων.

Αν εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις της μετακίνησης των λογίων κατά τους πρώτους αιώνες της Τουρκοκρατίας, η συνηθέστερη ενασχόληση των παροίκων ήταν το εμπόριο. Μετακινούμενοι έμποροι στην αρχή, άφηναν τους τόπους καταγωγής τους για να μεταφέρουν τα εμπορεύματά τους στην Ευρώπη, να μετάσχουν στα κατά τόπους πανηγύρια και τις αγορές και βαθμιαία εγκαθίσταντο στις νέες πόλεις φιλοξενίας τους. Από τα πρώτα μελήματα των Ελλήνων μετά τη μόνιμη εγκατάστασή τους σε μια πόλη ήταν η συγκρότησή τους σε κοινότητα και η ίδρυση ναού. Η θρησκευτικότητα, κατά την εποχή που εξετάζουμε, ήταν απαραίτητο στοιχείο της

ανθρώπινης ζωής και η ίδρυση ναού κάλυπτε όχι μόνο την επιθυμία των παροίκων να ασκούν τα λατρευτικά τους καθήκοντα αλλά εξηγείται και από την ανάγκη τους για κοινωνική συσπείρωση. Η ίδρυση του ναού και η συγκρότηση της κοινότητας ήταν δυνατές χάρη στα προνόμια (privilegi/privilegien) που πετύχαιναν να αποκτήσουν οι πάροικοι εκ μέρους των αρχών υποδοχής τους. Η παραχώρηση ή η επέκταση των προνομίων σε εθνοθρησκευτικές ομάδες ήταν συνήθως συνάρτηση του γενικότερου πολιτικού προσανατολισμού των αρχών των χωρών, όπου εγκαθίσταντο οι πάροικοι. Έτσι, η ευκολία με την οποία π.χ. παραχωρήθηκαν προνόμια από τις αυστριακές αρχές στους Έλληνες- Σέρβους στην Τεργέστη, στους Έλληνες, Σέρβους, "Μακεδονοβλάχους" στη Βιέννη και στις ουγγρικές περιοχές, κατά τις αρχές και τα μέσα του 18ου αιώνα, εξηγούνται από την αψβουργική πολιτική, που καθοριζόταν από την προσέλκυση ξένων έμπειρων εμπόρων. Αντίθετα, τα εμπόδια που αντιμετώπιζαν οι ορθόδοξοι Έλληνες στη Βενετία ή την Αγκώνα το 15ο αιώνα για να αποκτήσουν προνόμια σχετικά με την ίδρυση ορθόδοξου ναού ή τη λειτουργία του οφείλονταν και στις αντιπαραθέσεις ανάμεσα στην Ορθόδοξη και την Καθολική Εκκλησία. Οι σχέσεις ανάμεσα στην Ορθόδοξη και την Καθολική Εκκλησία σκιάζονταν ακόμη από τις ενωτικές και ανθενωτικές τάσεις. Όσο για την Αυστρία, τα θρησκευτικά θέματα ήταν ακόμη πιο έντονα, αφού ζούσε ως τα τέλη του 18ου αιώνα τις συνέπειες των συγκρούσεων της Θρησκευτικής Μεταρρύθμισης. Μόλις επί αυτοκράτορα Ιωσήφ Β' και με το Διάταγμά του περί ανεξιθρησκείας (Toleranzpatent, 1781), φάνηκαν για την Κεντρική τουλάχιστον Ευρώπη να απαλούνται οι θρησκευτικές αντιπαραθέσεις, για να παραχωρήσουν το έδαφος στους μελλούμενους τριγμούς της Γαλλικής Επανάστασης.

Αξίζει να τονισθεί εδώ ότι στην πρώιμη αυτή, "προεθνική" περίοδο, τα προνόμια παραχωρούνταν στους Greci, Griechen, Gorog. Όπως είναι γνωστός ο όρος Grecio/Griechen δε σήμαινε απαραίτητα και αποκλειστικά ως τις αρχές του 19ου αιώνα τους Έλληνες, αλλά τους ορθόδοξους της Ανατολικής Εκκλησίας, κατά τις

πηγές τους "greci scismatici", "greci non uniti" ενίοτε ο όρος greco/gorog σήμαινε και τον έμπορο. Έτσι, προνόμια που παραχωρούνταν με σκοπό να ιδρυθούν εκκλησία και κοινότητα, κυρίως στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, αναφέρονταν και στους Έλληνες και στους Σέρβους και στους Βλάχους, αφού είναι ιστορικά δεδομένο ότι αυτοί κυρίως οι λαοί ακολούθησαν στη Βαλκανική τους δρόμους του εμπορίου από νότο προς βορρά, όταν οι οικονομικές συνθήκες τούς το επέτρεψαν. Η συμβίωση, απρόσκοπτη στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους στις νέες χώρες, άρχισε στις περισσότερες περιπτώσεις να γίνεται προβληματική. Η οικονομική ενδυνάμωση, η πρόοδος στην παιδεία, η επίδραση του Διαφωτισμού και κυρίως η διάδοση των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης οδήγησαν βαθμιαία προς την εθνική αυτοσυνειδησία και κατά συνέπεια στις τάσεις διαχωρισμού και στην οργάνωση διακριτών κοινοτήτων και ναών. Η γλώσσα θα αποτελούσε τον κύριο θεωρητικό μοχλό του εθνικισμού. Η κοινή θρησκεία δεν ήταν πια αρκετή για να τονιστούν κοινοί πολιτισμικοί παράγοντες. Άλλωστε, στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία η επιμέρους αυτονομία των Εκκλησιών αποτελούσε παράδοση. Στους λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης επί Τουρκοκρατίας αποτελούσε την ανώτερη εκκλησιαστική αρχή για τους ορθόδοξους. Η πρώτη του θέση δεν ήταν αυτονόητα αναγνωρισμένη από όλους τους λαούς της περιοχής και ιδιαίτερα από τους Σέρβους. Οι τελευταίοι τόσο εντός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας όσο και κατά την εγκατάστασή τους στην Αψβουργική μοναρχία, ιδίως από τις αρχές του 18ου αιώνα, κατόρθωσαν να διαθέτουν τη δική τους αρχιεπισκοπή, επομένως και το δικό τους πόλο παιδείας και κατά συνέπεια και εθνικού προσανατολισμού. Ο γλωσσικός και θρησκευτικός παράγοντας επέβαλαν διαφοροποίηση και από το κατεξοχήν καθολικό, ιταλόφωνο, γερμανόφωνο, ουγγαρόφωνο περιβάλλον των παροίκων. Εξαιρέση αποτελούσαν οι βλαχόφωνοι της νότιας Βαλκανικής, που βρέθηκαν στις νέες εγκαταστάσεις τους, κυρίως στην Ουγγαρία και την Τρανσυλβανία, κοντά σε πληθυσμούς που μιλούσαν συγγενική με

τη δική τους γλώσσα. Τάσεις διαφοροποίησης από τους Σέρβους και Έλληνες που εκδήλωσαν στις παροικίες δεν κατέληξαν σε εθνική διαφοροποίηση και σαφή απαίτηση για αυτόνομο κρατικό σχηματισμό.

Η κοινοτική οργάνωση των Ελλήνων αλλά και των άλλων παροίκων βασιζόταν σε κάποιες λίγο ως πολύ κοινές αρχές με κατά τοπους επιμέρους διαφοροποιήσεις. Η κοινότητα αποτελούσε τη νομική εκπροσώπηση των μελών της απέναντι στις τοπικές αρχές αλλά και ευρύτερα τον πυρήνα γύρω από τον οποίο συσπειρώνονταν κοινωνικά αλλά και διά μέσου του οποίου κατόρθωναν να συγκρατήσουν την εθνική ιδιαιτερότητά τους, οργανώνοντας σχολεία και συμβάλλοντας στην έκδοση βιβλίων γραμμένων στη γλώσσα τους. Ήταν στις παροικίες που δημιουργήθηκαν κυρίως οι εστίες της πνευματικής αναγέννησης του ελληνισμού και ανδρώθηκαν οι φορείς που θα διαμεσολαβούσαν για τη διάδοση των μηνυμάτων του Διαφωτισμού τόσο στους Έλληνες όσο και στους άλλους λαούς της Βαλκανικής.

Εντούτοις, η κυριότερη σημασία των παροικιών ήταν η συμβολή τους στη διεξαγωγή του εμπορίου στον ευρύτερο χερσαίο και θαλάσσιο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Μετακινούμενοι έμποροι τους πρώτους αιώνες, εξελίχθηκαν βαθμιαία σε εδραίους. Ίδρυσαν εμπορικά καταστήματα ή επεξέτειναν τις οικογενειακές εμπορικές επιχειρήσεις τους συνδέοντας οικονομικά τους τόπους της νέας εγκατάστασής τους με εκείνους της αφετηρίας τους, συμβάλλοντας στην πολλαπλή οργάνωση του εμπορίου, των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, των ναυτιλιακών υποθέσεων. Εντάσσονταν στα τοπικά και διεθνή για την εποχή εμπορικά δίκτυα. Ήταν μεταπράτες, ασκούσαν διαμετακομιστικό εμπόριο, συμμετείχαν σε εμποροπανηγύρεις. Μετέφεραν προς βορρά συνήθως πρώτες ύλες για την ευρωπαϊκή βιοτεχνία και βιομηχανία και αγόραζαν μεταποιημένα προϊόντα: μια κίνηση αγοράς ενταγμένη στο σύστημα του μερκαντισμού. Έμποροι, ασφαλιστές, πλοιοκτήτες, τραπεζίτες ήταν οι πάροικοι που θα επάνδρωναν τις ακμαίες παροικίες των αρχών του 19ου αιώνα και θα διαμόρφωναν την ελληνική αστική τάξη μέσα και έξω από τον

ελλαδικό χώρο και θα αναδείκνυαν την ελληνική γλώσσα ως *lingua franga* του εμπορίου και της παιδείας στα Βαλκάνια.

Η παροικία με τη διαχρονική ύπαρξή της σ' έναν τόπο παρακολουθεί αναγκαστικά την ποικίλη ζωή των κατοίκων του χώρου ο οποίος φιλοξενεί τα μέλη της. Οι πάροικοι είναι λόγιοι, που το 15ο-16ο αιώνα μεταφέρουν χειρόγραφα από την Ανατολή, αλλά διδάσκουν και στις ακαδημίες των αναγεννησιακών πόλεων, συγγράφουν, μεταφράζουν, μ' ένα λόγο συμβάλλουν στην ανάπτυξη του πολιτισμού της αναγέννησης. Οι πάροικοι είναι οι δάσκαλοι που θα επανδρώσουν τα κοινοτικά σχολεία της διασποράς αλλά και θα γεφυρώσουν τα πνευματικά ρεύματα της Ευρώπης με αυτά της Ανατολής συμβάλλοντας στην πνευματική αναγέννηση των βαλκανικών λαών. Οι πάροικοι με τις ακμαίες επιχειρήσεις τους μετέχουν στην οικονομική διοίκηση των πόλεων υποδοχής τους, συχνά επιδιώκουν και αποκτούν την υπηκοότητα των κρατών που τους φιλοξενούν, ανέρχονται και στις τάξεις των ευγενών, εντασσόμενοι στην τοπική διοικητική και οικονομική αριστοκρατία. Η συμμετοχή αυτή δεν μας επιβάλλει κατ' ανάγκη να υποθέσουμε ότι αφομοιώνονται από το ευρύτερο περιβάλλον. Η εθνοθησκευτική ταυτότητα, όπως διαμορφώνεται από τα τέλη του 18ου και το 19ο αιώνα, δεν είναι απαραίτητο να περιχαράκωνεται γύρω από τον οικονομικό ρόλο τους, που συχνά τους επιβάλλει συνεργασία με τις τοπικές αρχές, ανάδειξη σε ανώτερα αξιώματα του τόπου υποδοχής. Οι πολιτισμικές διαστάσεις μέσα στις οποίες δρουν οι πάροικοι, αναπτύσσουν τις επιχειρήσεις τους, σχηματίζουν τις οικογένειές τους δε θα μπορούσαν να οριοθετηθούν από εθνικούς προσανατολισμούς και μόνο, απαιτήσεις περισσότερο των σύγχρονών μας ιστορικών παρά απαραίτητα των ανθρώπων της εποχής. Ο κοσμοπολιτισμός που διαφαίνεται τόσο από τα σχολικά προγράμματα, όπου πλην της ελληνικής διδάσκονται η ιταλική, η γαλλική, η γερμανική, και η ρωσική αντίστοιχα, αλλά και από τους μικτούς γάμους, τις μικτές επιχειρήσεις, παρά το μικρό αναλογικά ποσοστό τους, είναι το κύριο χαρακτηριστικό του κόσμου των παροίκων και αυτό πρέπει να επισημανθεί εδώ. Με

τα δεδομένα αυτά δεν είναι σωστό να υπερτονίζεται η αφομοιωτική διαδικασία την οποία υφίστανται οι πάροικοι. Συνήθως παραμένουν "ξένοι" για μακρό διάστημα από την τοπική κοινωνία ή ως "ξένους" (acatolici, είναι ένας όρος) τους αντιμετωπίζει η εκάστοτε γραφειοκρατική γλώσσα. "Ξένοι" ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία, τους τόπους αφετηρίας, τους τόπους του κυρίως οικονομικού προσανατολισμού τους; Το ορθότερο θα ήταν, σύμφωνα και με τις εξελίξεις των σύγχρονων κοινωνιολογικών και ιστορικοανθρωπολογικών μεθοδολογικών τάσεων, να ιδωθούν οι πάροικοι ως μονάδες και σύνολα που δρουν σε πολυπολιτισμικά κοινωνικά σύνολα, φέρουν τις παραδόσεις τους και τις τακτικές της επιχειρησιακής τους οργάνωσης, υφίστανται τις επιδράσεις του νέου, άλλου περιβάλλοντος και συμβάλλουν και αυτοί στη διαμόρφωση της κοσμοπολίτικης κοινωνίας στην οποία θα παραμείνουν. Κατά κανόνα, τουλάχιστον στην εποχή που εξετάζουμε, διατηρούν τους οικογενειακούς, επιχειρησιακούς, ιδεολογικούς δεσμούς επικοινωνίας με τους τόπους αφετηρίας τους. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, όταν και όσοι το αποφασίσουν, συμμετέχουν ενεργά στο οικονομικό, πολιτισμικό πεδίο και αποτελούν μέρος της αστικής, των διοικούντων κοινωνικών σωμάτων, συμβάλλοντας στον εκσυγχρονισμό του ελληνικού κράτους.

Απόσπασμα από [Greek Migration to Europe: 15th-19th century](#)